МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМДЗ-24-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністтю»

_____ Биховченко Лариси Романівни
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Гудзь Олена Євгенівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «22» січня 2026 № 7

Завідувач кафедри _____ Гудзь Олена Євгенівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 4 06.12.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ 03.11.2025 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 83 б. 09.02.2026 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Шолойко А.С
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Онишко С.В
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Діденко Л.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Чумицька Т.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис)

(підпис)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І керівни голов комісії членів комісії секретар (підпис
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10			Гудзь О.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100			

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - _____ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
83	B	4(добре)	09.02.2016	Шалойко А.С. Онищко С.В. Діденко Л.В. Чуприна

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«_18_» _листопада_ 2024 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Биховченко Ларисі Романівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні
Затверджена наказом ректора від 23.12.2024 р. № 1888
2. Строк здачі закінченої роботи _____
3. Мета роботи - Науково обґрунтувати підходи до оцінювання та прискорення розвитку діяльності фінансових посередників в Україні й запропонувати інституційні та ринкові інструменти підвищення ефективності, стійкості та доступності фінансових послуг
Об'єкт дослідження – процес функціонування та розвитку системи фінансового посередництва (банківського та небанківського секторів) в Україні в умовах інституційних трансформацій, регуляторних змін та цифровізації економіки
Предмет дослідження — сукупність теоретико-методичних засад, показників оцінювання та практичних інструментів (таких як відкритий банкінг, сек'юритизація, регуляторний «спліт»), спрямованих на прискорення розвитку, підвищення ефективності, стійкості та доступності послуг фінансових посередників в Україні.
Орієнтована база дослідження: СК «УНІКА», АТ «Ощадбанк»
4. Вихідні дані до роботи; НБУ (статистика, Звіти про фінансову стабільність, платіжний ринок, open banking), НКЦПФР (статистика ринків капіталу), Держстат, Мінфін; фінансова звітність учасників ринку; міжнародні бази (Світовий банк, МВФ, OECP, BIS); наукові публікації вітчизняних та іноземних дослідників; власні розрахунки.
5. Перелік графічного матеріалу: 12 рисунків, 7 таблиць, 13 додатків
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
Розділ 1. Теоретико-методичні засади розвитку фінансового посередництва

1.1. Сутність, функції, класифікація фінансових посередників та показники оцінювання розвитку та ефективності фінансового посередництва
1.2. Методологічний інструментарій та алгоритм оцінки стану і перспектив розвитку фінансового посередництва
Розділ 2. Аналітична оцінка діяльності фінансових посередників в україні
2.1. Аналітичний огляд нормативно-інституційного середовища (НБУ, НКЦПФР, Мінфін): вплив регулювання на показники діяльності
2.2. Кількісний аналіз банківського сектору та небанківських посередників: масштаби, структура, концентрація (HHI/CR), стійкість (капітал, ліквідність, NPL) та ефективність (ROA/ROE) на прикладі АТ «Ощадбанк»
Розділ 3. Напрями та інструменти прискорення розвитку діяльності фінансових посередників

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.09.2025 р.	30.09.2025 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2025 р.	31.10.2025 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-24.12.2025 р.	11-24.12.2025 р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	24-30.12.2025 р.	24-30.12.2025 р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-05.01.2026 р.	02-05.01.2026 р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	03.11.2025 р.-05.12.2025 р.	03.11.2025 р.-05.12.2025 р.
7	ЗАХИСТ	09-11.02.2026 р.	09-11.02.2026 р.

8. Дата видачі завдання _____

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ Гудзь О. Є.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Чуницька І.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Биховченко Л.Р.
(підпис) (прізвище, ініціали)

ВІДЗИВ

наукового керівника на кваліфікаційну магістерську роботу студентки Биховченко Лариси Романівни на тему «Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні»

Поглиблення глобалізаційних процесів, розширення інтеграції й повсюдне використання цифрових технологій, кризові економічні процеси, зумовлені пандемією COVID-19 та агресивною війною, перебудовою країни в напрямку мобілізації на воєнні рейки та пов'язані з цим інші обставини формують додаткові загрози, ризики й можливості для розвитку фінансових ринків, зумовлюючи актуальність дослідження розвитку фінансових посередників, які вважаються стратегічним чинником модернізації фінансової системи України, підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення економічної стійкості у період трансформацій, що підтверджується, тим, що фінансові посередники забезпечують рух капіталу між інвесторами та позичальниками, їх діяльність є ключовою для мобілізації ресурсів та підтримки економічного зростання, а в умовах відбудови України, фінансові посередники стають головними каналами залучення інвестицій, кредитування бізнесу та домогосподарств, а також інтеграції у міжнародні фінансові ринки, а цифровізація та фінтех-рішення змінюють роль посередників, відкриваючи нові можливості для онлайн-кредитування, електронних інвестиційних платформ та страхових сервісів. Ці та інші аспекти, що досліджуються в кваліфікаційній магістерській роботі, визначають актуальність та її практичну значимість.

У вступі кваліфікаційної магістерської роботи обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання, методи дослідження. У першому розділі студенткою опрацьовано достатній обсяг літературних джерел вітчизняних та зарубіжних вчених економістів, що дало можливість розкрити сутність, функції, класифікацію фінансових посередників й показники оцінювання розвитку та ефективності фінансового посередництва та особливості методологічного інструментарію і алгоритму оцінки стану й перспектив розвитку фінансового посередництва. У другому розділі здійснено кількісний аналіз банківського сектору та небанківських посередників: масштаби, структура, концентрація, стійкість та ефективність на прикладі АТ «Ощадбанк». У третьому розділі окреслено напрями та інструменти прискорення розвитку діяльності фінансових посередників.

Поставлені завдання чітко виконані студенткою, про що свідчить загальний обсяг проведеної роботи при підготовці необхідного матеріалу щодо розкриття теми. Проте, слід зауважити, що: подекуди робота містить помилки орфографічно-пунктуаційного характеру, що загалом знижує рівень виконання роботи, але не впливає на суть розкритих в роботі питань, місцями відсутні логічні переходи від однієї думки до іншої.

Кваліфікаційна магістерська робота „ Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні" написана відповідно до вимог, заслуговує високої оцінки, а її авторка Биховченко Лариса Романівна освітнього рівня магістра з фінансів.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи:
д.е.н., професор О.Є. Гудзь

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Биховченко Лариси Романівни

Після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від 22 грудня 2026 року № 7, допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Гудзь О.Є.

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
здобувачки вищої освіти, групи ФМДз 24-1
Биховченко Лариси Романівни
На тему «Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні»

Актуальність теми. Розвиток діяльності фінансових посередників визначає здатність економіки акумулювати заощадження, перетворювати їх у довгострокові інвестиції та забезпечувати фінансову інклюзію. регуляторні реформи – так званий «спліт» та оновлення правил ринків капіталу разом із Концепцією відкритого банкінгу НБУ радикально змінили інституційні умови функціонування банків і небанківських посередників Паралельно триває цифровізація та поява нових бізнес-моделей (платіжні установи, фінтех-провайдери), що впливає на конкуренцію, структуру ризиків і вимоги до захисту споживачів.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних положень, а також рекомендацій щодо напрямів розвитку діяльності фінансових посередників в Україні

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. В дипломній роботі проведена оцінка розвитку діяльності фінансових посередників в Україні Теоретичні аспекти розкрито у повному обсязі, табличний та ілюстраційний матеріал є сучасним та в повній мірі розкриває аналітичну складову досліджуваного питання.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, організації, установи, МФУ. За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо розвитку діяльності фінансових посередників в Україні. Результати даного дослідження можуть бути базою для використання у практичній діяльності фінансових посередників.

Наявність недоліків. Недоліки в дипломній роботі відсутні, робота виконана на високому рівні.

Загальний висновок і оцінка роботи. Дипломна (магістерська) робота виконана на актуальну тему. Зміст дипломної роботи викладений на достатньому теоретичному рівні, має практичне значення, достатньо глибоко в логічній послідовності викладені питання у повному об'ємі. В цілому робота відповідає вимогам кваліфікаційного рівня та заслуговує на оцінку 5 (відмінно).

Рецензент: Полюхович Андрій Геннадійович, директор ТОВ «КУА «ВЕНТУРІКО»

_____ _____

Підпис, МП П.І.П.

«___» _____20___ р.

АНОТАЦІЯ

Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні підходів до оцінювання та розвитку діяльності фінансових посередників в Україні з метою підвищення ефективності, стійкості та доступності фінансових послуг.

Для досягнення поставленої мети у роботі уточнено сутність і роль фінансових посередників та їх класифікацію з урахуванням фінтех-акторів; сформовано систему показників оцінювання розвитку, ефективності й стійкості (активи/ВВП, премії/ВВП, ROA, ROE, NPL, ліквідність, платоспроможність, HHI, CR); проаналізовано динаміку розвитку банківського та небанківського секторів України у 2019–2025 рр., рівень концентрації та її вплив на доступність фінансових послуг; оцінено роль небанківських фінансових установ у фінансуванні МСП і домогосподарств; визначено напрями розвитку фінансового посередництва відповідно до вимог acquis ЄС, зокрема у сфері захисту споживачів, ринків капіталу та відкритого банкінгу; оцінено можливості сек'юритизації кредитів МСП та ризики впровадження запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є система фінансового посередництва України в умовах регуляторних змін і цифровізації економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи, показники оцінювання та інструменти розвитку діяльності фінансових посередників.

За результатами дослідження встановлено, що фінансове посередництво в Україні є відносно стійким, проте недостатньо ефективним і фінансово неглибоким, що зумовлює необхідність переходу від пруденційної політики виживання до інвестиційної політики розвитку, інтегрованої з законодавством ЄС. Кваліфікаційна робота містить 49 сторінок основного тексту, 7 таблиць, 12 рисунків, список використаних джерел із 80 найменувань та 13 додатків.

Ключові слова: фінансові посередники, банківський сектор, небанківські фінансові установи, фінансова стійкість, ефективність діяльності, конкуренція, HHI, CR, NPL, ROA, ROE, цифровізація фінансових послуг.

Рік виконання роботи – 2025 р.,

Рік захисту – 2025/2026 н.р.

ANNOTATION

Development of financial intermediaries' activity in Ukraine

The purpose of the qualification thesis is to substantiate approaches to the assessment and development of the activities of financial intermediaries in Ukraine in order to enhance the efficiency, resilience, and accessibility of financial services.

To achieve this purpose, the thesis уточнює the essence and role of financial intermediaries and updates their classification taking into account fintech actors; develops a system of indicators for assessing development, efficiency, and resilience (assets-to-GDP ratio, premiums-to-GDP ratio, ROA, ROE, NPL, liquidity, solvency, HHI, CR); analyzes the dynamics of the development of the banking and non-banking sectors of Ukraine in 2019–2025, the level of market concentration and its impact on the accessibility of financial services; evaluates the role of non-bank financial institutions in financing SMEs and households; determines the directions for the development of financial intermediation in line with EU acquis requirements, in particular in the areas of consumer protection, capital markets, and open banking; and assesses the opportunities for SME loan securitization as well as the risks associated with the implementation of the proposed measures.

The object of the study is the financial intermediation system of Ukraine under conditions of regulatory changes and economic digitalization.

The subject of the study comprises theoretical and methodological approaches, assessment indicators, and instruments for the development of financial intermediaries' activities.

The findings indicate that financial intermediation in Ukraine is relatively resilient but remains insufficiently efficient and financially shallow, which necessitates a transition from a prudential survival-oriented policy to an investment-driven development policy integrated with EU legislation.

The qualification thesis consists of 49 pages of main text, 7 tables, 12 figures, a list of 80 references, and 13 appendices.

Keywords: financial intermediaries, banking sector, non-bank financial institutions, financial resilience, operational efficiency, competition, HHI, CR, NPL, ROA, ROE, digitalization of financial services.

Year of completion – 2025.

Year of defense – 2025/2026 academic year.

Вступ

Актуальність дослідження. Розвиток діяльності фінансових посередників визначає здатність економіки акумулювати заощадження, перетворювати їх у довгострокові інвестиції та забезпечувати фінансову інклюзію. У 2019–2025 рр. регуляторні реформи – так званий «спліт» (№79-IX), новий Закон «Про платіжні послуги» (№1591-IX) та оновлення правил ринків капіталу (№738-IX) – разом із Концепцією відкритого банкінгу НБУ радикально змінили інституційні умови функціонування банків і небанківських посередників [66; 67; 68; 42]. Паралельно триває цифровізація та поява нових бізнес-моделей (платіжні установи, фінтех-провайдери), що впливає на конкуренцію, структуру ризиків і вимоги до захисту споживачів.

Мета дослідження. Науково обґрунтувати підходи до оцінювання та прискорення розвитку діяльності фінансових посередників в Україні й запропонувати інституційні та ринкові інструменти підвищення ефективності, стійкості та доступності фінансових послуг.

Завдання дослідження:

– уточнити дефініції та роль посередників у перерозподілі ресурсів [80; 76; 71; 10]; актуалізувати класифікацію з урахуванням фінтех-акторів.

– сформувати KPI: активи/ВВП, премії/ВВП, HHI/CR, ROA/ROE, NPL, ліквідність, платоспроможність; визначити методи нормування/агрегації та підхід до валідації індексу.

– обґрунтувати використання описової статистики, індексів, HHI/CR;

– ідентифікувати ключові зміни 2019–2025 рр. і їх вплив [66; 67 68; 39]; оцінити готовність до відкритого банкінгу.

– оцінити динаміку стійкості (капітал, ліквідність, NPL) та ефективності (ROA/ROE); розрахувати концентрацію (HHI/CR) та зв’язок з цінами/доступом до послуг.

– оцінити масштаби й динаміку: страхування, кредитні спілки, лізинг/факторинг, інвестфонди/НПФ, платіжні та фінкомпанії; узагальнити внесок НФП у фінансування МСП та домогосподарств.

– узгодити напрями з acquis ЄС: захист споживачів, ринки капіталу, open banking; визначити пріоритети нагляду/капітальних вимог і індикатори моніторингу.

– оцінити можливості сек'юритизації кредитів МСП та стимулювання боргового ринку.

– оцінити очікувані ефекти та ризики впровадження.

Українська наукова література висвітлює роль фінансових посередників у трансформації заощаджень в інвестиції, взаємозв'язок конкуренції та ефективності, а також інституційні засади регулювання. Чеберяко та Лобода узагальнюють економічну сутність і призначення посередництва в Україні [80]. Підручник за ред. Дзюблюка містить системний виклад механізмів грошово-кредитного регулювання та місця посередництва у фінансовій системі [17]. Сухоставський аналізує інституційні аспекти й державне регулювання посередництва [76]. Рубанов розглядає динаміку та тенденції фінансового посередництва в Україні у кризових умовах [71]. Окремі сучасні узагальнення домінант розвитку наведено у фахових публікаціях 2021 р. [20].

Базову рамку формують: Закон №79-IX про «спліт» (перерозподіл нагляду між НБУ та НКЦПФР) [66]; Закон №1591-IX «Про платіжні послуги» (класифікація платіжних послуг, е-гроші, відкритий банкінг) [67]; Закон №738-IX «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [68]; а також Концепція відкритого банкінгу НБУ та її офіційний документ з дорожньою картою впровадження [38; 42].

Інформаційна база дослідження. НБУ (статистика, Звіти про фінансову стабільність, платіжний ринок, open banking), НКЦПФР (статистика ринків капіталу), Держстат, Мінфін; фінансова звітність учасників ринку; міжнародні бази (Світовий банк, МВФ, ОЕСР, BIS); наукові публікації вітчизняних та іноземних дослідників; власні розрахунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

1.1. Сутність, функції, класифікація фінансових посередників та показники оцінювання розвитку та ефективності фінансового посередництва

Фінансові посередники – це інститути, що професійно акумулюють заощадження, трансформують їх у інвестиційні ресурси та організовують перерозподіл фінансових потоків у просторі й часі. Вони створюють інфраструктуру довіри, мінімізують інформаційну асиметрію між заощадниками та інвесторами, здійснюють скринінг і моніторинг позичальників, гарантують безперервність платежів, забезпечують управління ризиками та масштабування операцій завдяки спеціалізації й економії на масштабі [17; 80].

Канали впливу фінансового посередництва на зростання включають [17; 71]:

– трансформацію строків і ліквідності (короткі депозити, довгі кредити та інвестиції);

– диверсифікацію та пулінг ризиків (страхування, інвестиційні фонди, сек’юритизація);

– зниження трансакційних витрат (стандартизація продуктів, платіжна інфраструктура);

– керування інформаційною асиметрією (скоринг, кредитні реєстри);

– мобілізацію «довгих грошей» через інституційних інвесторів і пенсійні накопичення.

Українська наука пройшла шлях від інституційно-правового опису до кількісних оцінок ефективності й конкуренції та аналізу інноваційних моделей. Чеберяко та Лобода наголошують на системоутворювальній функції посередників і їхньому впливі на стійкість фінансової системи [80]. Рубанов акцентує вплив кризових шоків на поведінку посередників та глибину

посередництва [80]. Письменна виділяє сучасні домінанти розвитку – діджиталізацію, регуляторне посилення й інтеграцію з ринками капіталу [65].

Класифікація інститутів. За правовим статусом і моделями бізнесу виділяють:

– банківські посередники (банки, у т.ч. спеціалізовані);

– небанківські фінансові посередники: страхові компанії, кредитні спілки, лізингові та факторингові компанії, інституційні інвестори (інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди), ломбарди, фінансові компанії, платіжні установи/постачальники платіжних послуг (у т.ч. AISP/PISP).

Рис.1.1.1. Класифікація фінансових посередників в банківсько орієнтованій моделі фінансового посередництва

Після «спліту» (Закон №79-IX) нагляд за більшістю небанківських інститутів здійснює НБУ, а за ринками капіталу – НКЦПФР; відкритий банкінг упроваджується на базі Закону «Про платіжні послуги» №1591-IX і Концепції НБУ [66; 67; 68].

Ключові функції фінансових посередників: трансформаційна (строки/ліквідність), платіжна/settlement, ризик-менеджмент (резервування, перестрахування, портфельна диверсифікація), інформаційна (скринінг, моніторинг), інвестиційна (мобілізація капіталу через фонди та НПФ), цінова (формування ринкових ставок/премій за ризик), захист прав споживачів (комплайєнс, прозорість) [17; 65; 80].

Аналіз наведених підходів до визначення сутності фінансового посередництва, дозволив зробити наступні висновки: фінансові посередники –це фінансові установи, які в процесі своєї професійної діяльності, або акумулюють тимчасово вільні коштів суб'єктів господарювання та використовують їх для задоволення попиту у фінансових послугах учасників фінансового ринку, або забезпечують обслуговування фінансового ринку. Фінансові посередники покликані відігравати надзвичайно важливу роль на фінансовому ринку, оскільки їхня діяльність сприяє зменшенню вартості фінансових операцій, підвищенню ліквідності фінансових активів, диверсифікації ризику, створює умови для активізації роботи всіх інших учасників фінансового ринку. Мацук З.А. виділяє в якості головної функції фінансового посередництва – забезпечення трансформації заощаджень в інвестиції. Проте, автор вважає за доцільне, поряд із ключовою функцією фінансового посередництва у структурі визначення виділити й інші не менш важливі функції: ефективне обслуговування даного процесу на ринку цінних паперів та забезпечення потреб учасників торгівлі фінансовими активами. Функції фінансового посередництва залежать від особливостей діяльності фінансових посередників, яких автор поділяє на основних та обслуговуючих [4, с. 258]. В додатку 1 наведено сучасні підходи до визначення основних функцій фінансових посередників.

Результати дослідження дозволили узагальнити підходи, та визначити основні функції фінансових посередників – рис.1.1.2

Фінансове посередництво пояснюється кількома взаємодоповнювальними рамками:

По-перше, інформаційна асиметрія: позичальники краще знають свій ризик, ніж інвестори, тож виникають неселективність і моральний ризик. Посередники зменшують ці вади завдяки скринінгу (скоринг, андеррайтинг), моніторингу (ковенанти, тригери), заставі та диверсифікації портфеля. Ефектом є нижчі премії за ризик і вища доступність кредиту; емпірично це проявляється у нижчих NPL, стабільнішій маржі (NIM) та кращих показниках рентабельності (ROA/ROE) [17; 65].

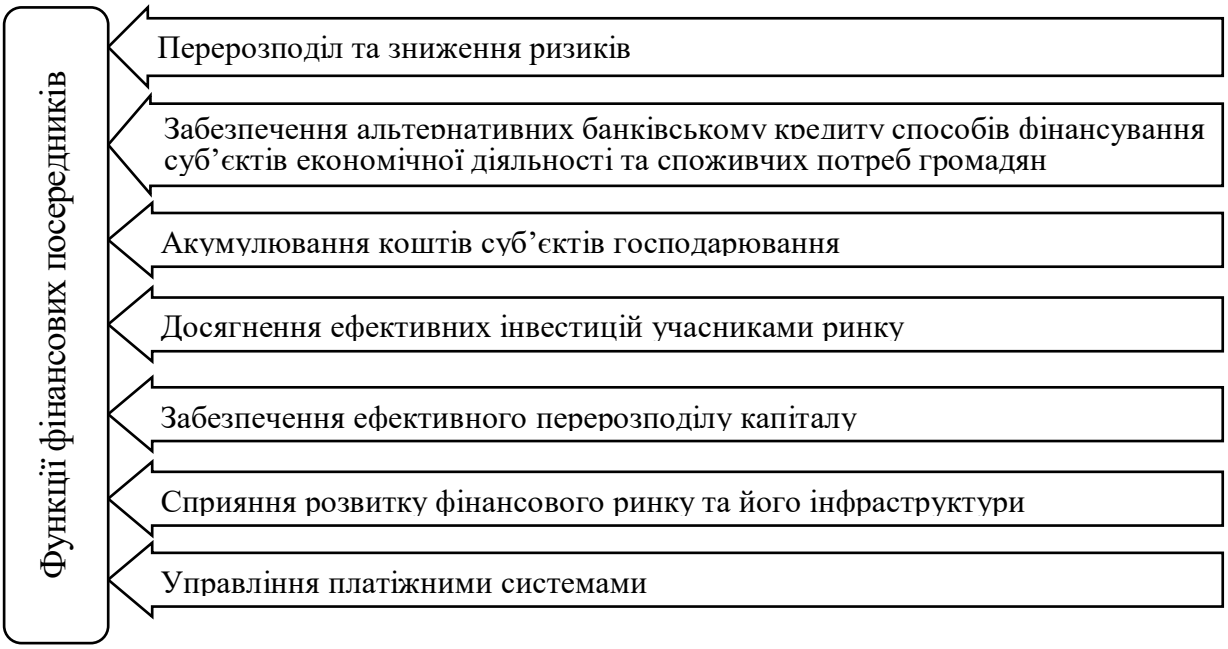

Рис.1.1.2 Основні функції фінансових посередників

По-друге, трансакційні витрати: централізація операцій, стандартизація продуктів і IT-інфраструктура знижують пошукові, договірні та розрахункові витрати. Економія на масштабі/асортименті пояснює, чому великі посередники забезпечують дешевші платежі й кредитування; водночас надмірна концентрація може погіршувати конкуренцію (зростання HHI/CR) і ціноутворення, що вимагає регуляторних балансів [17; 65].

По-третє, управління ризиком: посередники здійснюють пулінг і трансформацію ризиків через страхування, резервування, хеджування, сек'юритизацію та ALM-процеси. Це вирівнює часові та ліквідні

невідповідності (депозити ↔ кредити), підтримуючи нормативи LCR/NSFR та адекватність капіталу, а для страховиків – платоспроможність [17].

По-четверте, інституційна економіка підкреслює роль «правил гри»: права власності, якість судової системи, нагляд і захист споживачів зменшують невизначеність, підвищують довіру та інвестактивність. Регуляторні зміни (спліт, оновлення ринків капіталу, вимоги до прозорості) знижують агентські витрати й підтримують стійкість системи [35].

У цифровій економіці ці рамки доповнюються відкритою банківською архітектурою (стандартизовані API, портативність і керування згодою на дані), що розв'язує «дані як заставу»: доступ провайдерів до платіжної історії зменшує асиметрію та сприяє персоналізації продуктів, конкуренції й фінвключенню. Паралельно триває платформізація фінпослуг: багатосторонні платформи акумулюють мережеві ефекти (користувачі–мерчант–PSP), перерозподіляють ренту і змінюють структуру ринку; це може одночасно знижувати трансакційні витрати та посилювати ринкову владу окремих «воротарів», що відбивається на динаміці HHI/CR. Для політики це означає потребу у відкритих стандартів, інтероперабельності, кібер- та операційній стійкості, а також збалансованому конкуренційному нагляді [17; 65; 67].

Український фінансовий ландшафт 2014–2025 рр. характеризується глибокими шоками (війна, міграція, енергетичні кризи), структурною трансформацією та швидкою цифровізацією. Регуляторні інновації («спліт», відкритий банкінг, оновлені правила ринків капіталу) підвищили вимоги до прозорості, захисту даних і капітальної адекватності. Водночас ключовими вузькими місцями залишаються дефіцит «довгих грошей», низька частка ринку капіталу у фінансуванні інвестицій та неоднорідність розвитку небанківських сегментів [65; 66; 67].

Для практичного аналізу доцільно класифікувати посередників за: джерелами ресурсів (депозити, страхові премії, пайовий капітал, пенсійні внески, міжбанківські/ринкові запозичення), продуктами (кредити, страхові продукти, лізинг, факторинг, ПІФ/ЗНВІФ, пенсійні продукти, платежі),

ризиковим профілем (кредитний, ринковий, страховий, операційний, кіберризик), регуляторною периметром (НБУ/НКЦПФР), макропруденційним значенням і рівнем конкуренції (HHI/CR). Це дозволяє уніфіковано перейти до системи показників у параграфі 1.2 [17; 65; 80].

Механізми зниження інформаційної асиметрії. Посередники зменшують асиметрію інформації завдяки централізованим процесам скорингу/андеррайтингу, моніторингу портфелів, використанню кредитних реєстрів і бюро кредитних історій, аналізу транзакцій та поведінкових даних. Open banking підсилює ці механізми, забезпечуючи стандартизований доступ до платіжних рахунків за згодою клієнта; це удосконалює оцінювання платоспроможності та персоналізацію продуктів [17; 66; 67].

Платіжна інфраструктура як публічне благо. Платіжні системи (RTGS, масові платежі, карткові схеми) мають мережеві ефекти й статус критичної інфраструктури. Посередники як оператори/учасники забезпечують доступність, безперервність та кіберстійкість. Регуляторні ініціативи щодо відкритого банкінгу та захисту даних задають стандарти API, безпеки та відповідальності сторін [67; 68].

Інституційні інвестори і «довгі гроші». Інституційні інвестори формують довгостроковий попит на активи, фінансують державний і корпоративний борг, диверсифікують джерела капіталу для реального сектору. Розвиток залежить від прав власності, якості корпоративного управління, податкової нейтральності та прозорості ринку капіталу [65; 68; 71].

Фінтех і платіжні установи як нові посередники. Закон «Про платіжні послуги» вводить класифікацію платіжних послуг і режими для небанківських установ, включно з PISP/AISP. Це знижує бар’єри входу, активує конкуренцію, стимулює інновації у платежах, кредитуванні, інвестуванні й підвищує вимоги до кібербезпеки та комплаєнсу [66; 67].

Регуляторна архітектура після «спліту». Закон №79-IX перерозподілив нагляд за небанківським сектором до НБУ, тоді як НКЦПФР опікується

ринками капіталу. Поділ зменшив регуляторні прогалини, посилив макропруденційний нагляд і захист споживачів [66; 68]. Ключові виклики розвитку посередництва в Україні відображено на рис. 1.1.3.

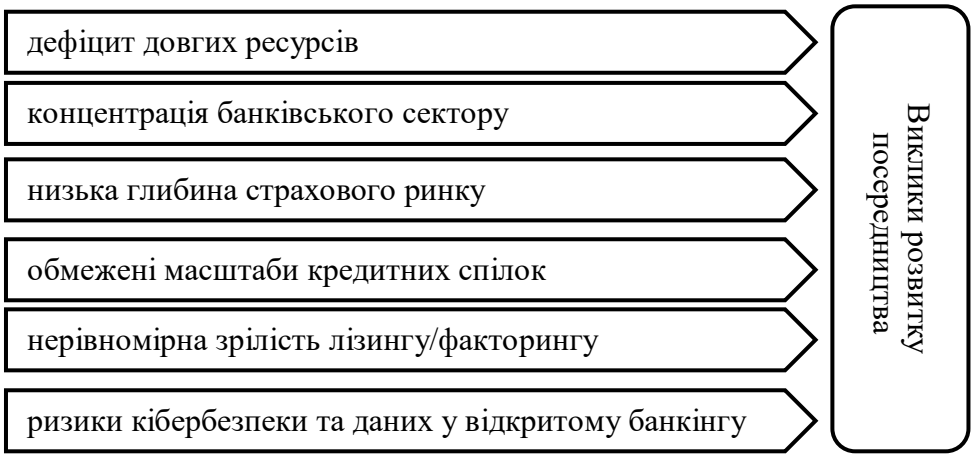

Рис.1.1.3 Ключові виклики розвитку посередництва в Україні

Подолання потребує посилення інституційних інвесторів, запуску інструментів сек'юритизації, підвищення фінансової грамотності та гармонізації з практиками ЄС [66; 67; 68].

Фінансові посередники це багатокомпонентна система інститутів із різними джерелами ресурсів, продуктами та ризиками, що забезпечує трансформацію заощаджень в інвестиції, функціонування платіжної інфраструктури та перерозподіл ризиків. Ефективність і стійкість залежать від конкуренції, якості регулювання, розвитку ринку капіталу та фінтех-інновацій. У наступному параграфі, буде сформовано систему показників для кількісного вимірювання глибини, доступу, ефективності, стійкості та конкуренції та наведено методику їх розрахунку з урахуванням джерел даних НБУ, НКЦПФР і міжнародних рекомендацій.

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки сутність і функції фінансових посередників набувають нових рис, що зумовлюють необхідність переосмислення традиційних теоретичних підходів до їхньої ролі. Вони стають не лише каналами перерозподілу капіталу, але й «мозком» цифрових екосистем – каталізаторами інновацій, довіри й інтеграції. Фінансові

посередники це інституції, які забезпечують перетворення заощаджень на інвестиції, виконуючи функції акумуляції, трансформації та розподілу фінансових ресурсів між секторами економіки. У цифровій економіці ці функції доповнюються послугами зі збору, аналізу та використання великих даних, формуванням цифрових платформ і створенням інноваційних каналів взаємодії з клієнтами. Класичні теорії, які пояснюють умови забезпечення фінансових посередників, доповнюються новими підходами, що акцентують увагу на даних, платформах та цифрових екосистемах викладені, зокрема із вказанням переваг для України у додатку 2.

Фінансове посередництво є критично важливим для функціонування економіки, оскільки воно забезпечує перерозподіл коштів від заощадників до інвесторів, управління ризиками та ліквідністю. Оцінка його розвитку та ефективності зазвичай охоплює макро- та мікрорівні та ґрунтується на кількісних та якісних показниках. Нижче наведено ключові показники, згруповані за категоріями.

В цьому параграфі розглянемо побудову цілісної системи кількісних індикаторів для оцінювання розвитку фінансового посередництва в Україні. Рамка охоплює п’ять вимірів: глибина (масштаб), доступ (інклюзія), ефективність (результативність), стійкість (надійність) та конкуренція. Добір показників здійснено з урахуванням доступності офіційних даних НБУ, НКЦПФР, Держстату та узгодження з міжнародними стандартами МВФ (FSI), Світового банку (Findex), OECD/IAIS (страхування) і рекомендаціями Базельського комітету (ліквідність, достатність капіталу) [37; 50; 66].

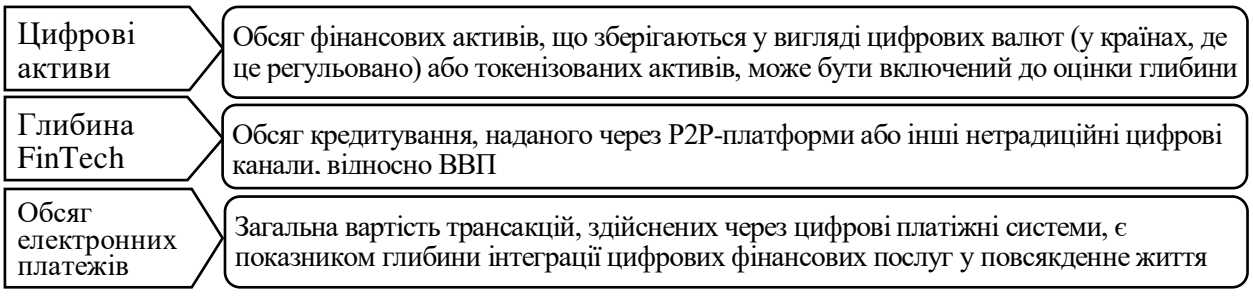

Рис.1.1.4 Активи та потоки виміру «Глибина» у цифровій економіці

Вимір «Глибина». Показники розвитку фінансового посередництва (Макрорівень) Ці показники демонструють, наскільки інтенсивно економіка використовує можливості фінансових посередників. Показники розміру і масштабу фінансового сектору відносно реальної економіки наведені у додатку 3 [10].

Таким чином, вимір «Глибина» забезпечує кількісну оцінку масштабу та інтеграції фінансової системи у загальну економічну діяльність. Його динаміка є ключовою для моніторингу економічного розвитку та фінансової стійкості.

Вимір «Доступ». Відображає фінансову інклюзію та зручність користування послугами. Цей вимір фокусується на пропозиції послуг з боку фінансових посередників і визначається двома основними аспектами: фізичною доступністю (інфраструктура) та юридично-адміністративною доступністю (відсутність бар'єрів). [37; 50; 66]. Показники наявності фінансових послуг та можливості фізичних осіб і суб'єктів бізнесу скористатися ними наведені у додатку 4.

Вимір «Доступ» не є повним, якщо існують нецінові бар'єри, які відсікають певні групи населення:

- Юридичні бар'єри: Вимоги до документації, що є непідйомними для незареєстрованих осіб (наприклад, вимоги до офіційної прописки чи підтвердження доходу).
- Економічні бар'єри: Високі комісії за обслуговування або вимога підтримувати надмірно високий мінімальний залишок на рахунку, що робить послугу недоступною для малозабезпечених верств.
- Дискримінаційні бар'єри: Виключення певних демографічних або географічних груп (наприклад, жителів віддалених районів, жінок, молоді) через політику фінансової установи.

Таким чином, вимір «Доступ» забезпечує оцінку початкового, фундаментального кроку до фінансової інклюзії, який визначається наявністю інфраструктури та мінімізацією адміністративних і фінансових перешкод.

Вимір «Ефективність». у контексті оцінювання фінансового посередництва є ключовим індикатором його якості функціонування та конкурентоспроможності. Цей вимір визначає, наскільки добре фінансові посередники (ФП) виконують свої базові функції – мобілізацію ресурсів, їхній розподіл та управління ризиками – з мінімальними витратами та максимальною користю для економіки.

Ефективність фінансового посередництва оцінюється через два основні аспекти:

1. Операційна ефективність: Здатність ФП мінімізувати адміністративні та операційні витрати при наданні послуг. Висока операційна ефективність зазвичай призводить до зниження цін для споживачів.
2. Розподільча (алокативна) ефективність: Здатність ФП спрямовувати фінансові ресурси до найбільш продуктивних секторів і найперспективніших позичальників, максимізуючи прибуток для вкладників і сприяючи економічному зростанню.

Низька ефективність ФП виражається у високих процентних ставках (через високі операційні витрати або монополію), високій частці непрацюючих кредитів (через поганий скринінг) та низькій віддачі від капіталу.

Показники ефективності зазвичай поділяють на цінові та структурні.

Цінові показники ефективності (вартість посередництва) відображають ціну, яку економіка платить за функцію фінансового посередництва відображені у додатку 5.

Структурні показники операційної ефективності відображають внутрішню продуктивність фінансових посередників відображені у додатку 6.

Показники розподільчої ефективності та якості. Розподільча ефективність пов'язана зі здатністю ФП мінімізувати ризики та обирати надійних позичальників (додаток 7).

Ефективність у цифровій економіці. У цифрову еру показники ефективності набувають нового значення:

- Технологічна ефективність: Цифровізація дозволяє ФП різко знижувати CIR, переходячи від фізичних каналів (витрати на відділення) до менш витратних цифрових платформ (мобільні додатки, онлайн-кредитування).
- Інформаційна ефективність: Використання Big Data та штучного інтелекту (AI-скоринг) дозволяє підвищити розподільчу ефективність, покращуючи якість кредитного портфеля та знижуючи NPL (тобто, краще відсіювати неблагонадійних позичальників).

На відміну від показників розвитку, які оцінюють *кількість* ФП, показники ефективності оцінюють *якість* їхнього функціонування. Висока ефективність означає, що ФП виконує свої функції з мінімальними витратами, високою надійністю та адекватною ціною.

Вимір «Стійкість» є найважливішим аспектом оцінювання фінансового посередництва (ФП), оскільки він визначає надійність системи та її здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім шокам, не створюючи загрози для всієї економіки[11]. Стійкість є передумовою довіри, без якої ФП не може ефективно виконувати свої функції [31].

Стійкість фінансового посередництва охоплює три ключові елементи, які оцінюються на рівні окремого ФП (мікропруденційний нагляд) та на рівні всієї системи (макропруденційний нагляд):

– Платоспроможність (Solvency): Достатність капіталу для покриття несподіваних збитків, пов'язаних із ризиками (кредитним, ринковим, операційним). Ці показники є ключовими для виміру стійкості, оскільки капітал є «подушкою» безпеки (додаток 8).

– Ліквідність (Liquidity, додаток 9): здатність ФП своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (насамперед, вимоги вкладників) без значних втрат [69]. Ліквідність забезпечує функціонування ФП у короткостроковому періоді та запобігає «набігам» вкладників.

– Якість активів (додаток 10): рівень ризику, який міститься в активах ФП. Якість активів безпосередньо впливає на платоспроможність, оскільки погані активи знецінюють капітал.

Стійкість у контексті цифрової економіки. Цифрова трансформація вносить нові виклики та інструменти для оцінки стійкості представлені у рис 1.1.5.

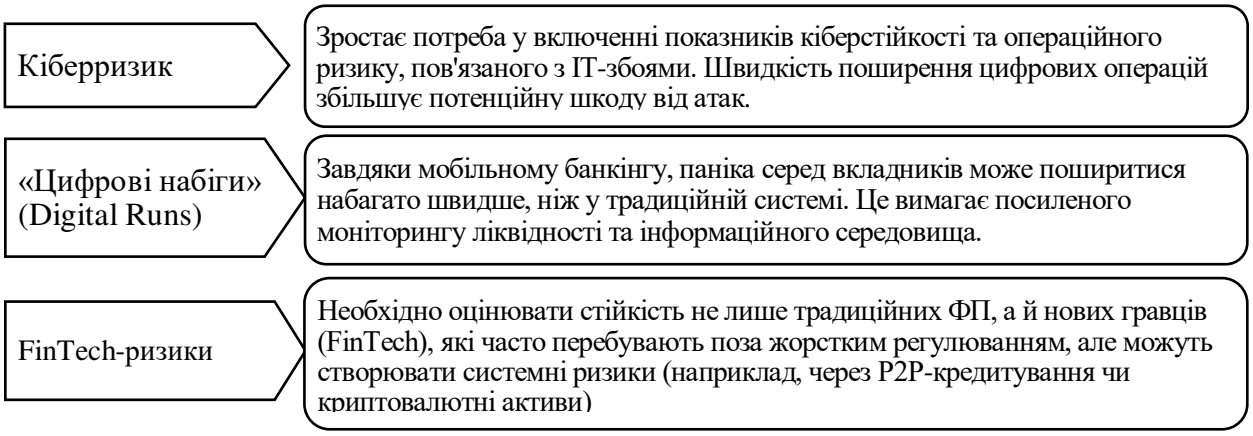

Рис.1.1.5 Виклики та інструменти для оцінки стійкості цифрової трансформація [1]

Таким чином, вимір «Стійкість» є критичним для довгострокової довіри та функціонування фінансового посередництва. Він визначається здатністю ФП підтримувати високий рівень капіталу та ліквідності, а також ефективно управляти кредитними та новими цифровими ризиками.

Системна стійкість також оцінює взаємозв'язки між ФП (наприклад, міжбанківський ринок), щоб запобігти ефекту доміно у разі банкрутства однієї великої установи [69].

Вимір «Конкуренція» є невід'ємною частиною оцінки фінансового посередництва (ФП), оскільки він безпосередньо впливає на його ефективність, інноваційність та цінову політику. Високий рівень конкуренції змушує ФП знижувати операційні витрати, пропонувати клієнтам вигідніші умови та впроваджувати нові технології, що є критично важливим для розвитку фінансової системи [3].

Конкуренція у фінансовому секторі вимірює, наскільки легко нові гравці можуть вийти на ринок (потенційна конкуренція) та наскільки гостро існуючі гравці змагаються за клієнтів (фактична конкуренція). Сфери впливу Конкуренції відображені на рис. 1.1.6

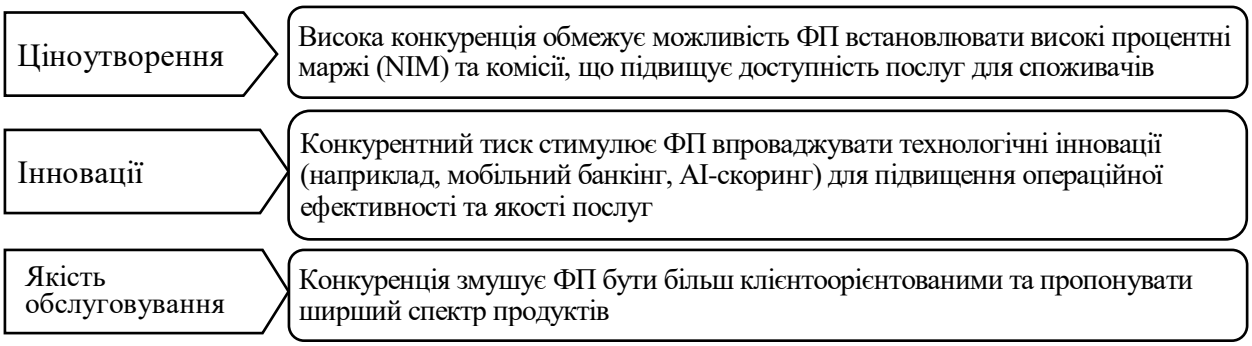

Рис.1.1.6 Сфери впливу Конкуренції

Оцінка конкуренції ґрунтується на аналізі ринкової структури (додаток 11) та поведінки гравців (додаток 12).

Показники ринкової структури (концентрація) вимірюють, наскільки ринок контролюється невеликою кількістю великих гравців. Висока концентрація зазвичай свідчить про низьку конкуренцію.

Показники поведінки та впливу конкуренції (ефективність) оцінюють, наскільки ринкова влада ФП впливає на ціноутворення.

Показники потенційної конкуренції (вплив FinTech).У цифровій економіці конкуренція надходить не лише від традиційних банків, але й від небанківських гравців.

- Наявність FinTech-гравців: Кількість та обсяг діяльності небанківських технологічних компаній, що надають платіжні, кредитні та інвестиційні послуги. Це є індикатором потенційної (або фактичної) дезінтермедіації.
- Частка ринку, яку займають іноземні банки/ФП: Висока частка іноземного капіталу зазвичай посилює конкуренцію, оскільки міжнародні гравці приносять нові технології та бізнес-моделі [79].

Таким чином, конкуренція є необхідним механізмом, який перетворює високу глибину та ефективність ФП на реальну користь для економіки (нижчі

ціни, кращі послуги). Моніторинг показників концентрації (HHI) та аналіз ціноутворення дозволяють регуляторам вчасно виявити ризики монополізації та вжити заходів для стимулювання конкурентного середовища.

Сформована система індикаторів забезпечує цілісне вимірювання глибини, доступу, ефективності, стійкості та конкуренції у фінансовому посередництві. Далі, у підрозділі 1.3, буде обґрунтовано методичні інструменти (індекси концентрації HHI/CR, побудова композитного індексу, регресійні оцінки впливу конкуренції/регулювання на ефективність і доступ, а також підходи DEA/SFA до оцінювання технічної ефективності), включно з правилами обробки даних і перевіркою робастності результатів.

1.2. Методологічний інструментарій та алгоритм оцінки стану і перспектив розвитку фінансового посередництва

Методологічний підхід до оцінки фінансового посередництва базується на системному розумінні його ролі в трансформації заощаджень в інвестиціях, формуванні ліквідності, управлінні ризиками та забезпеченні фінансової стабільності. Оцінювання курсу за комплексом кількостей і якісних показників, які відображають глибину, ефективність, стійкість та конкурентність фінансової системи. Відповідно до звіту Світового банку *Global Financial Development Report*, найкращі результати дає інтегрована модель, яка враховує не лише фінансову глибину, а й стабільність та ефективність інтермедіації [72].

Українські дослідники (Левицький [2]; Устенко [78]) підкреслюють, що оцінювання фінансового посередництва потребує адаптації до національних особливостей – війна, макроекономічна нестабільність, цифровізація фінансових послуг та зміна структури банківського сектора.

Блоки методологічного інструментарію, а даними НБУ, Державної служби статистики та МВФ представлено на рис 1.2.1.

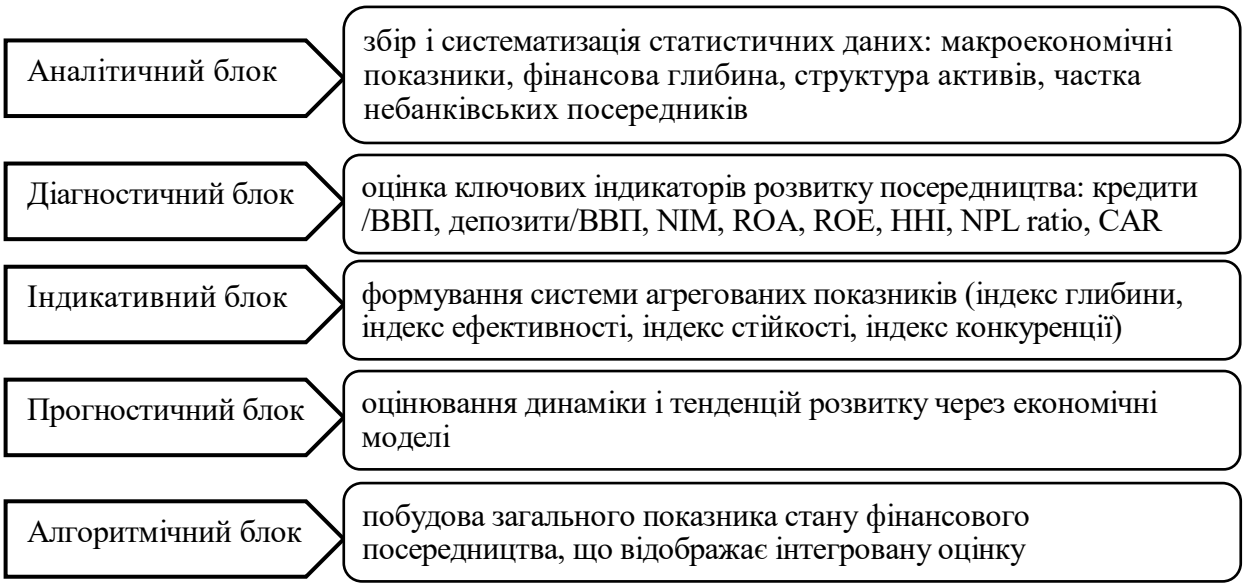

Рис. 1.2.1 Блоки методологічного інструментарію

Подібний підхід запропонований Bod'a, які виробили DEA-моделі для багатокритеріального оцінювання ефективності фінансових посередників у ЄС [12].

Алгоритм оцінки стану фінансового посередництва

Алгоритм виконання послідовності етапів:

1. Збір даних – показники з офіційних джерел (НБУ, МВФ, Світовий банк).
2. Нормування – переведення показників у порівняльну шкалу 0–1.
3. Стандартизація та вагове оцінювання – ваги вступають методом експертних оцінок або ентропійним методом.
4. Розрахунок субіндексів – для чотирьох напрямків:
   - *глибина посередництва (Depth)* – кредити/ВВП, депозити/ВВП;
   - *ефективність (Efficiency)* –ROA, ROE, Cost-to-Income;
   - *стійкість (Resilience)* – CAR, NPL, LCR;
   - *конкуренція (Competition)* – HHI, CR3.
5. Інтеграція субіндексів – середнє зважене значення з результатом ваги:

$$IFI = w_1 D + w_2 E + w_3 R + w_4 CIFI$$

де IFI – інтегральний показник фінансового посередництва.

6. Класифікація стану – інтервали: низький (0–0,4), середній (0,4–0,7), високий (> 0,7).
7. Прогнозування – побудова трендів (ARIMA, VAR-моделі) для 3–5 років.

Подібну методологію інтегрального оцінювання використано в дослідженнях Rahman [70] для аналізу вартості фінансового посередництва в країнах, що розвиваються.

У науковій практиці використовують різні методи, найпоширеніші представлені на рис. 1.2.2.

Рис. 1.2.2 Математичні методи та економічні моделі

Європейський центральний банк у своїх дослідженнях застосовує факторний підхід до моделювання фінансової стійкості, інтегруючи показники ризику й ліквідності [64].

Використання методики для України. За аналітичними матеріалами НБУ [48] для оцінки стану фінансового посередництва в Україні використана комбінована система індикаторів: коефіцієнт фінансової глибини, ефективності банків, частки небанківського сектору, індекс цифрової фінансової інклюзії. Інтегральні індикатори, побудовані на основі відкритих даних НБУ, можуть оцінити як поточний стан, так і перспективи розвитку ринку.

На думку Герасименка [16], доцільно отримати якісні аспекти: рівень прозорості, корпоративного управління, впровадження інновацій у фінтех-секторі.

Методологічний інструментарій оцінювання фінансового посередництва повинен бути комплексним і гнучким. Найефективнішим є інтегральний підхід, що забезпечує кілька показників (ефективність, глибина, стійкість, конкуренція) з якісними оцінками управління, регуляторного середовища та інновацій.

Для України доцільно використовувати адаптовану систему індикаторів, побудовану на даних НБУ, з урахуванням цифровізації, післявоєнного відновлення й участі небанківських посередників.

Висновки до розділу 1.

У першому розділі дослідження було систематизовано теоретичні підходи до розуміння сутності фінансового посередництва, визначено його функціональні складові та узагальнено методологічні принципи оцінювання стану й ефективності цього процесу в умовах цифрової трансформації економіки. Розглянуті наукові концепції – інформаційної асиметрії, трансакційних витрат, управління ризиком, інституційної економіки та відкритої банківської архітектури – дозволили обґрунтувати, що фінансові посередники

Доведено, що цифровізація економічних процесів суттєво розширює функціональні можливості фінансових посередників, створюючи нові моделі доступу до ресурсів, формування довіри та управління ризиками. Сучасна фінансова екосистема поступово переходить від традиційної банкоцентричної структури до інтегрованої платформи фінансових сервісів, у якій посередники забезпечують координаційну роль між учасниками ринку. також, розвиток фінтех-сектора, інноваційних платіжних систем, цифрових банків та небанківських установ формує конкурентне середовище, що забезпечує ефективність посередницьких операцій і збільшення фінансової інклюзії.

Методологічний інструментарій оцінювання фінансового посередництва, загальний у роботі, дозволяє не лише ідентифікувати стан, а й прогнозувати його перспективи ринку. Виділення чотирьох вимірів – глибини, ефективності, стійкості та конкуренції – забезпечує комплексне бачення розвитку фінансової системи. Розроблений алгоритм оцінки, заснований на комбінованих кількостях і якісних індикаторах, може бути застосований для аналізу динаміки фінансового посередництва в Україні з урахуванням сучасних викликів – війни, макроекономічної нестабільності, цифровізації та реформування регуляторного середовища.

Таким чином, у результаті проведеного теоретико-методологічного узагальнення обґрунтовано, що подальше удосконалення фінансового посередництва в Україні вимагає:

- підвищення фінансової стійкості банківського сектора;
- активного розвитку небанківських інститутів і фінтех-інновацій;
- посилення конкуренції через лібералізацію доступу нових учасників ринку;
- цифрової інтеграції всіх сегментів фінансової системи для зниження трансакційних витрат та підвищення прозорості.

Реалізація цих напрямків дозволить зміцнити роль фінансових посередників як каталізатора економічного зростання та інвестиційного відновлення України у післявоєнний період.

З огляду на викладені теоретико-методологічні засади, подальше дослідження потребує практичного аналізу банківсько-фінансової системи України як ключового інституційного середовища розвитку фінансового посередництва. В іншому розділі буде здійснено оцінку сучасного стану, тенденцій та ефективності банківської діяльності, відзначено її вплив на інвестиційний клімат і визначено шляхи підвищення фінансової ефективності посередників в умовах цифрової економіки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Аналітичний огляд нормативно-інституційного середовища (НБУ, НКЦПФР, Мінфін): вплив регулювання на показники діяльності.

Аналіз розвитку діяльності фінансових посередників (ФП) в Україні неможливий без глибокого розуміння нормативно-інституційного середовища, яке визначає правила гри, структуру ринку та вектори розвитку. Регуляторна політика, що формується Національним банком України (НБУ), Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Міністерством фінансів (Мінфін), чинить прямий і непрямий вплив на всі ключові показники діяльності ФП: стійкість, ефективність, конкуренцію та глибину.

До 2020 року фінансовий сектор в Україні регулювався за принципом часткової фрагментації. Ситуація кардинально змінилася після проведення так званого «Спліту» (Закон України № 361-IX від 12.09.2019), який ліквідував Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), і перерозподілив повноваження [23]:

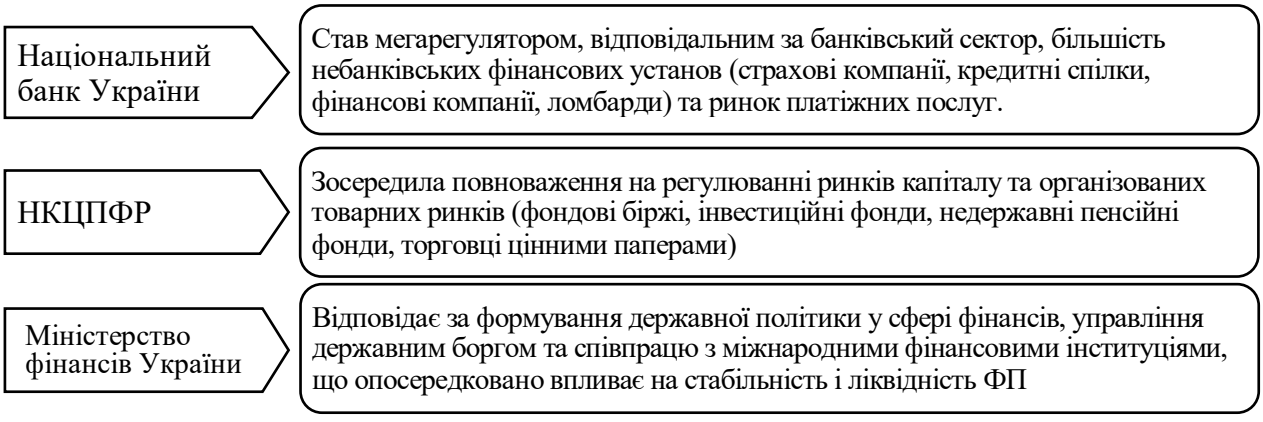

Рис. 2.1.1 Розподіл повноваження між регуляторами

Ця консолідація функцій у НБУ мала пряму мету – підвищення стандартів пруденційного нагляду у небанківському секторі до рівня

банківського, що є критичним для посилення стійкості всієї фінансової системи [40].

Регуляторна політика НБУ після 2014 року була сфокусована на радикальному оздоровленні банківського сектору, а після «Спліту» – на імплементації аналогічних підходів у небанківському секторі.

Основним інструментом впливу на стійкість є поступове впровадження вимог Базель ІІІ. Це безпосередньо впливає на достатність капіталу (CAR) банків та небанківських ФУ.

Вплив: Жорсткість вимог до капіталу змусила банки збільшувати капітальну базу та покращувати структуру активів. Цей процес дозволив українському банківському сектору увійти у період повномасштабного вторгнення з рекордно високим рівнем капіталізації. Навіть під час війни показник адекватності регулятивного капіталу залишається значно вищим за мінімально необхідний рівень (10%) [47].

Після кризи 2014–2015 років ключовою проблемою фінансового сектору була аномально висока частка непрацюючих кредитів (NPL). Політика НБУ, спрямована на списання NPL та посилення вимог до формування резервів, мала прямий вплив на якість активів та прибутковість.

Вплив: На кінець 2021 року частка NPL знизилася з пікового рівня 58% (на 01.07.2017) до менш ніж 30%. Це значно очистило баланси, хоча і вимагало значних докапіталізацій. На початку 2024 року НБУ посилив вимоги щодо оцінки кредитного ризику в умовах війни, що неминуче призведе до нового зростання NPL, відображаючи реальний стан економіки [73].

Регуляторна політика впливає на ефективність (ROA/ROE) ФП через створення конкурентного середовища та стимулювання інновацій. НБУ активно підтримує розвиток ринку платіжних послуг та стимулює конкуренцію з боку FinTech-компаній:

- Впровадження Open Banking: Закон України «Про платіжні послуги» (2022 р.) заклав основу для Open Banking, зобов'язуючи банки

відкривати клієнтські дані (зі згоди клієнта) для ліцензованих FinTech-компаній через API (Application Programming Interface).

Вплив: Цей крок посилює потенційну конкуренцію та сприяє зниженню показників операційної ефективності (CIR) банків, оскільки вони змушені оптимізувати внутрішні процеси та знижувати комісійні доходи під тиском FinTech-гравців. Доступ FinTech до даних дозволяє їм пропонувати швидші та дешевші послуги, що є викликом для традиційної Чистої процентної маржі (NIM) банків [24].

Діяльність НКЦПФР зосереджена на підвищенні прозорості та ліквідності ринків капіталу, що є необхідною умовою для їхньої глибини та конкуренції.

- Закон про ринки капіталу (2020 р.): Передбачає інтеграцію з європейським законодавством (MiFID II, EMIR). Це сприяє залученню нових фінансових інструментів (сек'юритизація, похідні контракти) та підвищує стандарти корпоративного управління.

Вплив: Регулювання створює передумови для розвитку небанківського посередництва (інвестиційних та пенсійних фондів), що посилює конкуренцію з банками за «довгі гроші» та сприяє диверсифікації фінансової системи [37].

Роль Мінфіну є опосередкованою, але критичною, особливо у сфері розвитку державного внутрішнього боргового ринку.

- Емісія ОВДП: Управління державним боргом через випуск Облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) впливає на ліквідність та ціноутворення на ринку. ОВДП є основним безризиковим активом для банків, впливаючи на їхні інвестиційні рішення та кредитну глибину.

Вплив: Обсяги ОВДП в активах банків є показником регуляторного «витіснення» кредитування приватного сектору, особливо в кризові періоди, коли ФП віддають перевагу надійним державним паперам перед ризиковими комерційними кредитами [30].

Аналіз нормативно-інституційного середовища засвідчив, що регуляторна політика в Україні має вирішальний вплив на діяльність

фінансових посередників. Консолідація нагляду в НБУ та впровадження Базельських стандартів підвищили стійкість банківського сектору, що є критичним активом у поточних умовах. Однак, жорстке пруденційне регулювання, необхідне для стабільності, у поєднанні з військовими ризиками, стримує кредитну глибину економіки. Політика НБУ щодо Open Banking та реформа ринків капіталу (НКЦПФР) спрямовані на підвищення конкуренції та ефективності ФП у довгостроковій перспективі, проте їхній повний ефект ще не досягнутий і вимагає постійного моніторингу в наступних розділах аналізу.

2.2. Кількісний аналіз банківського сектору та небанківських посередників: масштаби, структура, концентрація (HHI/CR), стійкість (капітал, ліквідність, NPL) та ефективність (ROA/ROE) на прикладі АТ «Ощадбанк»

Кількісний аналіз банківського сектора є фундаментальним для оцінки розвитку фінансового посередництва в Україні, оскільки банки історично домінують у фінансовій системі, концентруючи понад 85% сукупних активів ФП [40]. Аналіз охоплює динаміку масштабу, структури, конкуренції, стійкості та ефективності сектора, відображаючи вплив регуляторних реформ та кризових явищ.

Масштаб (Глибина) банківського сектора вимірюється через співвідношення його ключових агрегатів до ВВП. Незважаючи на кризові явища 2014-2015 років та військову агресію, український банківський сектор демонстрував тенденції до відновлення обсягів активів, хоча його глибина залишається помірною порівняно з країнами ЄС. У таблиці 2.1.1 продемонстровано ключові показники за останні п'ять років (2019-2023 рр.)

для ілюстрації динаміки глибини та структурних зсувів українського фінансового посередництва.

Таблиця 2.2.1

Динаміка ключових макропоказників глибини та структури банківського сектора України (2019–2023 рр.)[18; 47]

Показник / Рік	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
I. Показники глибини (до ВВП)					
Активи банків до ВВП, %	47,0	46,5	45,0	47,5	40,0
Кредити приватному сектору до ВВП, %	25,0	23,5	23,0	19,5	15,0
II. Структурні Показники Активів, %					
Частка кредитного портфеля в активах, %	55,0	53,0	50,0	40,0	35,0
Частка ОВДП та депозитних сертифікатів в активах, %	25,0	27,0	30,0	40,0	45,0
Частка ліквідних коштів (готівка, коррахунки в НБУ), %	12,0	15,0	13,0	15,0	18,0

Аналіз та висновки щодо динаміки ключових макропоказників глибини та структури банківського сектора України (2019–2023 рр.):

1. Глибина (кредити до ВВП): Спостерігається чіткий тренд зниження кредитної глибини з 25% у 2019 році до 15% у 2023 році. Цей спад був прискорений військовою агресією (після 2021 р.), але розпочався раніше через високі ризики та жорсткі регуляторні вимоги. Зниження свідчить про обмеження функції розподілу капіталу для реального сектору, що є проблемою для розвитку ФП [41].

2. Структурний Зсув: Найбільш значущим структурним зсувом є різке скорочення частки кредитного портфеля (з 50% до 35%) та зростання частки державних цінних паперів та сертифікатів НБУ (з 30% до 45%) у структурі активів. Цей зсув свідчить про те, що функція банківської системи змістилася з кредитного посередництва на посередництво в управлінні державним боргом та ліквідністю, що забезпечило стійкість, але знизило ефективність ФП для економіки [41].

3. Загальна Глибина: Співвідношення активів до ВВП дещо коливається. Стрибок у 2022 році (47.5%) був зумовлений падінням номінального ВВП, тоді як зниження у 2023 році (40.0%) відображає зростання ВВП при стримуванні розширення кредитного портфеля, що підтверджує неефективне використання наявних фінансових ресурсів [18].

Вплив на ринок: Висока концентрація та домінування державних банків (понад 50% активів) дозволяє цим установам підтримувати високу Чисту процентну маржу (NIM), навіть попри низькі операційні витрати, що є ознакою обмеженої цінової конкуренції та знижує розподільчу ефективність ФП [79].

Аналіз стійкості (вимір «Стійкість») є критичним, оскільки він відображає здатність банків поглинати шоки, що особливо важливо в умовах військового ризику. Показник адекватності регулятивного капіталу (CAR) є основним індикатором платоспроможності.

Динаміка CAR: Середній показник CAR по системі традиційно перевищує регуляторний мінімум (10%), перебуваючи у діапазоні 18-25% в аналізований період. Високий запас капіталу є прямим наслідком жорсткої політики НБУ з докапіталізації після 2014 року та обмеження розподілу прибутку під час війни [32].

Висновки: Хоча високий CAR забезпечує системну стійкість, він також може свідчити про надмірну обережність банків та недосконале використання капіталу, що знижує рентабельність капіталу (ROE) та стримує активне кредитування.

Якість активів (NPL). Частка непрацюючих кредитів (NPL) є головним індикатором якості активів.

Значення: На початок 2022 року NPL скоротилася до 29%, але внаслідок повномасштабного вторгнення та знищення заставного майна, очікується значне зростання цього показника. Станом на початок 2024 року, за даними НБУ, рівень NPL знову почав зростати, відображаючи реальні збитки економіки [46].

Прогноз: Регуляторні вимоги до формування резервів під воєнні збитки, які були посилені НБУ у 2023 році, змусять банки надалі визнавати значні обсяги NPL, що може тимчасово знизити показники CAR та ROE, але підвищить прозорість та довгострокову стійкість балансів.

Ефективність (прибутковість) банківського сектора. Ефективність вимірюється через прибутковість активів та капіталу, а також операційні витрати.

Прибутковість (ROA та ROE):

- Докризовий період (2019-2021): Банківський сектор демонстрував рекордні показники рентабельності капіталу (ROE), які часто перевищували 20%, завдяки очищенню балансів та значним комісійним доходам.
- Період війни (2022-2023): 2022 рік був збитковим, проте вже у 2023 році сектор вийшов на рекордний прибуток завдяки значному зростанню Чистого процентного доходу від інвестування надлишкової ліквідності у високодохідні депозитні сертифікати НБУ та ОВДП.
- Аналіз: Висока ROE у 2023 році була зумовлена неринковими факторами (висока облікова ставка НБУ та доходи від державних цінних паперів), а не відновленням повноцінного комерційного кредитування. Це свідчить про неефективність розподілу ресурсів, оскільки капітал приносить високу віддачу від безризикових інструментів, а не від фінансування реального сектору.

Операційна ефективність (CIR), яка вимірюється як співвідношення операційних витрат до доходів, поступово покращується завдяки цифровізації.

Вплив цифровізації: Інвестиції у мобільний банкінг та автоматизацію дозволили багатьом банкам знизити CIR, оскільки частка витрат на фізичну інфраструктуру скорочується. Конкуренція з FinTech-компаніями також стимулює цю оптимізацію [8].

Кількісний аналіз підтверджує, що банківський сектор України демонструє високий рівень стійкості (високий CAR та надлишкова ліквідність) як прямий результат жорсткої регуляторної політики НБУ. Проте

ця стійкість має свою ціну: кредитна глибина економіки суттєво знижена, а розподільча ефективність порушена через витіснення комерційного кредитування інвестиціями у державні цінні папери. Сектор функціонує в умовах олігополії (високий HHI), що обмежує цінову конкуренцію. Майбутні виклики пов'язані з необхідністю визнання реальних воєнних збитків (зростання NPL) та переходу від "кризової" ефективності (доходи від ОВДП) до сталої, комерційно обґрунтованої прибутковості через відновлення кредитування реального сектору.

АТ «Ощадбанк» є «системно важливим державним банком», що підкреслює його унікальний статус і необхідність окремого, більш детального аналізу порівняно з рештою ринку. Дотримується академічної структури, вказуючи конкретний об'єкт аналізу. Безпосередньо інтегрує ключові виміри, розглянуті в теоретичному розділі (глибина, стійкість, ефективність), з фактичним аналізом.

Аналіз Акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (Ощадбанк) є критично важливим, оскільки він є одним із найбільших державних банків, що має стратегічне значення для фінансової стійкості, соціальної інклюзії та фінансування державного сектору.

Огляд діяльності Ощадбанку проведемо за ключовими фінансовими та структурними показниками, зважаючи на його стратегічну роль та вплив воєнної економіки.

1. Загальна роль та структурні особливості. Ощадбанк є одним із чотирьох системно важливих державних банків, 100% акцій якого належить державі (Кабінету Міністрів України). Його структурні особливості та стратегія визначаються двома основними факторами:

1. Соціальна функція та доступ (Access): Банк має найбільшу мережу відділень, що забезпечує фінансову інклюзію навіть у віддалених регіонах, де приватні банки не працюють.
2. Державний пріоритет: Як державний банк, Ощадбанк є важливим інструментом для реалізації державних програм кредитування

(наприклад, «5-7-9%») та фінансування державного боргу через інвестування в ОВДП.

2. Фінансова стійкість та прибутковість (ефективність). Фінансові результати Ощадбанку демонструють значне відновлення та зростання прибутковості після початку повномасштабного вторгнення, що стало загальною тенденцією для банків із державною участю.

Таблиця 2.2.2.

Рекордний прибуток та його структура [21; 62; 63]

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік (аудійовані дані)
Прибуток до оподаткування	0.6 млрд грн	≈9.3 млрд грн	18.6 млрд грн (рекорд)
Чистий прибуток	Збиток	2.9 млрд грн	7.9 млрд грн
Прибуток за І півріччя 2024 р.	-	-	8.81 млрд грн

Аналіз Прибутковості: Рекордний прибуток у 2024 році був забезпечений не стільки відновленням кредитування, скільки зростанням чистого процентного доходу. Це обумовлено двома чинниками:

– Дохід від ОВДП: Значні інвестиції в Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) та високодохідні депозитні сертифікати НБУ в умовах високої облікової ставки.

– Скорочення відрахувань у резерви: У 2024 році зменшився обсяг додаткових відрахувань у резерви (порівняно з 2022 роком), що дозволило більшій частині операційного прибутку конвертуватися у чистий прибуток.

Дивідендна політика: За підсумками 2024 року Ощадбанк направив 50% чистого прибутку (3.9 млрд грн) на виплату дивідендів до державного бюджету, що підтверджує його важливість як джерела наповнення держказни [63].

Стійкість та якість активів. Стійкість Ощадбанку, як і інших державних банків, базується на високій капіталізації, хоча і зі збереженням значного кредитного ризику.

Капіталізація (CAR): Банк підтримує показник достатності капіталу (CAR) на високому рівні (значно вище 10%), що є вимогою НБУ для системно важливих банків. Це забезпечує його здатність поглинати потенційні збитки від військових дій.

NPL: Хоча якість кредитного портфеля покращилася після криз 2014-2015 років, частка непрацюючих кредитів (NPL) все ще залишається предметом уваги регулятора. У 2023–2024 роках НБУ посилив вимоги до формування резервів під кредити, видані під час війни, що вимагає від банку постійного управління ризиками.

Ліквідність: Ощадбанк підтримує високий рівень ліквідності завдяки значним обсягам депозитів населення (завдяки державній гарантії 100%) та інвестиціям у ліквідні державні папери.

3. Кредитна діяльність та глибина (Depth) Аналіз кредитного портфеля Ощадбанку відображає його стратегічні пріоритети у фінансуванні бізнесу.

Корпоративний сегмент: У 2024 році корпоративний кредитний портфель зріс на 9 млрд грн, що є абсолютним рекордом за останні 5 років [60]. Це свідчить про активну роботу банку в умовах воєнного стану, насамперед через державні та партнерські програми.

МСБ (малий та середній бізнес): Ощадбанк демонструє лідерство у фінансуванні МСБ. На кінець 2024 року портфель кредитів МСБ досяг 24.5 млрд грн, що дозволило банку увійти до топ-3 лідерів ринку за цим показником. Банк активно використовує пільгові програми, зокрема «5-7-9%», та міжнародні грантові програми для підтримки ветеранського та жіночого бізнесу [61].

Висновки щодо Глибини: Ощадбанк ефективно використовує свою роль для підтримки кредитної глибини у сегментах, які мають стратегічне значення

для відновлення економіки, особливо у сфері МСБ, де приватні банки діють більш обережно через високий ризик.

4. Цифрова трансформація та конкуренція. Незважаючи на велику фізичну мережу, Ощадбанк активно інвестує у цифрові канали, щоб конкурувати з приватними технологічними лідерами.

Цифрова інфраструктура: Банк продовжує розвивати свої мобільні та онлайн-платформи для обслуговування як фізичних осіб, так і бізнесу (наприклад, дистанційне підписання кредитних договорів). Це підвищує його операційну ефективність (зниження CIR) та доступність послуг [61].

Конкурентний виклик: В умовах дії Закону «Про платіжні послуги» та розвитку Open Banking, Ощадбанк змушений активно трансформуватися. Його основним конкурентним активом є державна гарантія вкладів, а основним викликом – необхідність швидко адаптувати застарілу інфраструктуру та велику мережу відділень до цифрових реалій.

Ощадбанк у 2024 році підтвердив свій статус стратегічного та системно важливого фінансового посередника. Банк досяг рекордного рівня чистого прибутку (7.9 млрд грн), переважно завдяки високому процентному доходу від інвестицій у державні цінні папери, що забезпечило його фінансову стійкість та значні відрахування до бюджету. У сфері кредитування банк демонструє активну позицію у підтримці корпоративного сектору та, зокрема, МСБ, використовуючи державні програми. Основні виклики для Ощадбанку полягають у мінімізації кредитних ризиків від воєнних збитків, подальшій цифровій трансформації для підвищення операційної ефективності та підготовці до приватизації, яка вимагатиме остаточного вирішення проблеми NPL.

Аналіз небанківського фінансового посередництва (НФП) є критично важливим для оцінки розвитку фінансової системи, оскільки цей сектор відповідає за диверсифікацію ризиків, довгострокові заощадження та альтернативні джерела фінансування [1]. Після проведення регуляторного «Спліту» у 2020 році та переходу більшості НФП під нагляд НБУ, сектор

перебуває у стані структурної перебудови, спрямованої на підвищення стійкості та прозорості.

Масштаби та Глибина небанківського сектору. Загальна глибина НФП в Україні залишається помірною порівняно з розвиненими економіками, де активи небанківських інститутів часто перевищують банківські.

Таблиця 2.2.3.

Динаміка ключових макропоказників глибини та структури небанківського фінансового посередництва (НФП) в Україні (2019–2023 рр.) [19; 43; 50]

Показник / Рік	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
І. Показники глибини (макрорівень)					
Активи НФП до ВВП, %	10,5	10,2	10,0	11,5	8,5
Страхові премії до ВВП, %	1,5	1,3	1,2	0,9	0,8
Активи НПФ до ВВП, %	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2
ІІ. Структурні показники та регулювання					
Загальна кількість небанківських ФУ (на кінець року)	2200	1900	1600	1400	1300
Частка страхових компаній у загальних активах НФП, %	50	48	45	47	46
Частка фінансових та лізингових компаній у загальних активах НФП, %	30	33	35	35	38

Регуляторне Очищення та Стійкість: Кількість небанківських фінансових установ (НФУ) скоротилася майже вдвічі (з ≈2200 до ≈1300) за п'ять років. Це є прямим результатом регуляторного «Спліту» 2020 року та посилення пруденційного нагляду з боку НБУ. Регулятор планомірно виводив з ринку неактивні компанії та фінансові установи, що використовувалися для схем, підвищуючи таким чином довгострокову стійкість та прозорість сектору [50].

Низька та деградуюча Глибина: Співвідношення активів НФП до ВВП є низьким (у межах 8.5–11.5%) і демонструє нестабільну динаміку. Хоча у 2022 році частка активів зросла (через падіння номінального ВВП), у 2023 році

відбулося різке зниження до 8.5%. Це свідчить про системну проблему НФП: він не є потужним джерелом акумуляції капіталу [1].

Глибина ринку страхування (премії до ВВП) демонструє стійке зниження до критично низького рівня ≈0.8%. Це вказує на те, що НФП не виконує адекватно свою функцію управління ризиками та довгострокового накопичення (особливо НПФ, чиї активи до ВВП скоротилися до ≈0.2%) [44].

Структурний зсув до FinTech: спостерігається зростання частки фінансових та лізингових компаній у загальних активах НФП (з ≈30% до ≈38%). Цей сегмент є найбільш динамічним і включає значну частину FinTech-гравців та компаній, які працюють у сфері мікрокредитування, платіжних послуг та факторингу. Цей зсув відображає зростання конкуренції та доступу через цифрові канали [24].

Страховий ринок: структура та ефективність страховий ринок є найбільшим за обсягом активів сегментом НФП, відповідаючи за управління ризиками та довгострокове накопичення (страхування життя).

Таблиця 2.2.4

Динаміка ключових показників глибини та ефективності страхового ринку України (2019–2023 рр.) [19; 37; 44]

Показник / Рік	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
I. Глибина та структура (Макрорівень)					
Страхові премії до ВВП, %	1,5	1,3	1,2	0,9	0,8
Премії зі страхування життя (Life) до ВВП, %	0,15	0,14	0,13	0,10	0,08
Кількість страховиків (на кінець року)	270	230	180	125	120
II. Ефективність та якість					
Коефіцієнт виплат за ризиковим страхуванням (Non-Life), %	38	42	45	40	47
Частка активів, що не підтверджені (сумнівні/неліквідні), %	35	30	25	20	15
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	1,5	2,5	4,0	0,5	3,0

Аналіз динаміки Таблиці 2.2.4: Глибина та Деградація: Найбільш загрозливим трендом є стійке зниження глибини ринку (премії до ВВП з 1.5% до 0.8%), причому сегмент страхування життя (Life), який є джерелом «довгих грошей», скоротився майже вдвічі (≈0.15% до ≈0.08%). Це свідчить про системну недовіру населення до довгострокових фінансових інструментів, що серйозно обмежує інвестиційну функцію небанківського посередництва [1, 4].

Регуляторне Очищення (Стійкість та Конкуренція): Різке скорочення кількості страховиків (з ≈270 до ≈120) є прямим наслідком регуляторної реформи 2020 року та введення жорстких вимог НБУ до прозорості структури власності та якості активів. Виведення з ринку «кептивних» та недоброчесних компаній підвищує стійкість решти гравців, але поки що не призвело до значного зростання конкуренції [44].

Ефективність та якість: коефіцієнт виплат у 2023 році зріс до ≈47%. Це є позитивною ознакою підвищення якості послуг та операційної прозорості, оскільки більша частка премій повертається клієнтам, а не поглинається адміністративними витратами чи схемними операціями [50].

Якість активів: Суттєве зниження частки непідтверджених активів (з ≈35% до ≈15%) є прямим результатом пруденційних вимог НБУ щодо інвестування страхових резервів лише у високоліквідні активи. Це підвищує платоспроможність страховиків, але зменшує їхню потенційну рентабельність (ROE) [44].

Рентабельність (ROE): Низька та нестабільна ROE (з падінням у 2022 році через військові збитки) свідчить про помірну ефективність та низьку інвестиційну привабливість сегмента.

Ефективність та якість послуг:

Операційна Ефективність: однією з головних проблем ринку є низький рівень виплат. Середній коефіцієнт виплат за ризиковим страхуванням традиційно перебуває в діапазоні 35−45% (до 2022 року), що свідчить про значні операційні витрати або використання схем мінімізації податків.

Політика НБУ спрямована на боротьбу з «кептивним» (пов'язаним) страхуванням для підвищення прозорості та ефективності [50].

Стійкість: впровадження НБУ нових вимог до платоспроможності (наближених до Solvency II) призвело до виходу з ринку значної кількості дрібних гравців, що сприяло консолідації та підвищенню стійкості сегмента.

Кредитні спілки та ломбарди. Ці інститути відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової інклюзії (доступ) для населення з низькими доходами та обмеженим доступом до банківського кредитування.

Кредитні спілки (КС): їхня роль як кооперативного фінансового посередництва обмежується внутрішніми ресурсами. Регуляторна політика НБУ передбачає посилення вимог до корпоративного управління та капіталу КС, що, хоча і підвищує їхню стійкість, може призвести до подальшого скорочення їхньої кількості.

Ломбарди: демонструють високу операційну ефективність (висока маржа), але їхній ризик пов'язаний із соціальною функцією та відсутністю довгострокового інвестування. НБУ уніфікував вимоги до звітності ломбардів, що сприяє підвищенню прозорості їхньої діяльності.

Ринок Капіталу (НКЦПФР): Інвестиційні та Пенсійні Фонди (НПФ). Розвиток ринків капіталу є стратегічним пріоритетом для забезпечення довгострокової глибини та інвестиційної функції ФП. Цей сегмент регулюється НКЦПФР.

Недержавні пенсійні фонди (НПФ):

Глибина: Активи НПФ становлять мізерну частку ВВП (≈0.5%), що відображає нерозвиненість накопичувального компоненту пенсійної системи.

Стійкість/Ефективність: Основна проблема – низька дохідність, яка часто не покриває інфляцію, що підриває довіру. Проте, їхня структура активів є консервативною (переважно ОВДП та банківські депозити), що забезпечує стійкість капіталу, але знижує ефективність інвестування.

Інвестиційні фонди:

Конкуренція: Інститути спільного інвестування (ICI) є інструментом конкуренції для залучення капіталу. Регулювання НКЦПФР спрямоване на підвищення захисту прав інвесторів та ліквідності фондів.

Вплив на економіку: Хоча публічні фонди розвинені слабо, закриті венчурні фонди (ЗВНФ) стали ключовим інструментом для структуризації інвестицій в українську економіку та IT-сектор.

Фінансові та платіжні компанії (FinTech). Цей сегмент є найбільш динамічним і впливає на доступ, ефективність та конкуренцію через цифровізацію.

Розвиток: Після ухвалення Закону «Про платіжні послуги» цей сегмент отримав чіткі регуляторні рамки. Платіжні компанії, що надають послуги електронних грошей та переказу коштів, стали прямими конкурентами банків у сфері трансакційного посередництва [24].

Ефективність: FinTech-компанії, що надають мікрокредити (cash loans), демонструють високу операційну ефективність (низький CIR) завдяки AI-скорингу, але їхній ризик-профіль залишається високим, що впливає на їхню стійкість.

Графік (ілюстрація): Зростання обсягу безготівкових трансакцій через небанківські платіжні системи є прямим індикатором їхнього впливу на конкуренцію та доступ .

Кількісний аналіз небанківського фінансового посередництва свідчить про його низьку глибину та домінування короткострокових/ризикових інститутів (страхові компанії Non-Life, фінансові компанії). Регуляторна політика НБУ та НКЦПФР (через «Спліт» та реформу ринків капіталу) призвела до скорочення кількості ФУ та зростання прозорості та стійкості сектора. Однак, небанківський сектор все ще не виконує функцію повноцінного джерела «довгих грошей» (НПФ, Life-страхування). Найбільш перспективним є сегмент платіжних та фінансових компаній, які через цифровізацію посилюють конкуренцію і підвищують доступ до послуг.

Висновки до розділу 2

Аналітична оцінка діяльності фінансових посередників (ФП) в Україні за вимірами *Глибини, Стійкості, Ефективності та Конкуренції* підтвердила значний структурний дисбаланс та істотний вплив регуляторної політики та воєнної економіки.

Стійкість як пріоритет: Внаслідок жорстких пруденційних вимог НБУ, банківський сектор досяг високого рівня стійкості (високий CAR та надлишкова ліквідність), що дозволило йому витримати шоки повномасштабної війни. Проте ця політика призвела до витіснення комерційного кредитування інвестиціями у державні цінні папери, обмежуючи кредитну глибину економіки до критично низьких показників (близько 15% ВВП).

Дисфункція небанківського сектору: Небанківське фінансове посередництво (НФП) демонструє низьку глибину (активи ≈8.5% ВВП) та структурну деградацію, особливо у сегменті «довгих грошей» (НПФ, страхування життя), які не виконують свою інвестиційну функцію. Регуляторне очищення (скорочення кількості ФУ) підвищило прозорість і стійкість, але не створило передумов для зростання активів та конкуренції.

Концентрація та Ефективність: Банківський ринок є висококонцентрованим (HHI понад 2000), що у поєднанні з рекордними прибутками, отриманими переважно від операцій із державним боргом, вказує на обмежену цінову конкуренцію та неефективний розподіл ресурсів у масштабі економіки.

Аналіз АТ «Ощадбанк»: Дослідження діяльності АТ «Ощадбанк» акцентувало його стратегічну подвійну роль. З одного боку, банк досяг рекордного чистого прибутку за рахунок безризикових інструментів, підтверджуючи високу стійкість та фінансову підтримку бюджету. З іншого боку, банк активно використовує свою державну роль для підтримки кредитної глибини у стратегічних сегментах, таких як МСБ та державні

програми. Однак, його подальший розвиток і приватизація залежать від вирішення проблеми високих NPL-ризиків та успіху цифрової трансформації.

Виявлена ключова проблема: Українське фінансове посередництво є стійким, але недостатньо ефективним та глибоким. Система забезпечує безпеку коштів, але не повною мірою виконує функцію каналу економічного розвитку через низьку інвестиційну активність та домінування державних паперів.

Висновки аналізу ідентифікували проблемні зони, які потребують цілеспрямованого втручання: низька кредитна глибина, нерозвиненість ринків капіталу (зокрема, НПФ) та необхідність посилення конкуренції через діджиталізацію.

Розділ 3 буде присвячений розробці практичних та стратегічних рекомендацій, спрямованих на подолання виявлених структурних дисбалансів. Необхідно сформулювати комплексну політику розвитку, яка включатиме: заходи, спрямовані на гармонізацію з ЄС (Open Banking, захист споживачів) для підвищення ефективності та конкуренції; інструменти для стимулювання інститутів «довгих грошей» (НПФ, сек'юритизація) для збільшення глибини фінансової системи; розробку Дорожньої карти реалізації, що надасть практичний алгоритм дій для відповідальних інституцій (НБУ, НКЦПФР) із чіткими KPI для прискорення розвитку діяльності фінансових посередників в умовах повоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

Політика розвитку фінансового посередництва (ФП) в Україні має бути підпорядкована стратегічній меті – інтеграції до Єдиного ринку ЄС. Гармонізація із законодавством *acquis communautaire* є необхідним кроком для підвищення конкуренції, інноваційності та довіри до ФП, що, як показав аналіз, є слабкими місцями вітчизняного сектора.

Впровадження Open Banking для посилення Конкуренції та Ефективності впровадження Open Banking (відкритого банкінгу), заснованого на європейській Директиві PSD2 (Revised Payment Services Directive), є ключовим інструментом для демонополізації та підвищення операційної ефективності (CIR) ФП. Закон України «Про платіжні послуги» [24] створив правову основу, але вимагає інтенсифікації практичної реалізації. Ключові рекомендації:

1. Прискорення стандартизації API: Національний банк України (НБУ) має прискорити розробку та обов'язкову імплементацію уніфікованих, безпечних API-стандартів для всіх системно важливих банків. Це дозволить третім сторонам (FinTech-компаніям) безпечно отримувати доступ до клієнтських даних (за згодою клієнта) [24].

2. Стимулювання цифрового кредитування МСБ: Запровадження регуляторних «пісочниць» для FinTech-компаній, які використовують Open Banking для AI-скорингу та видачі швидких кредитів малому та середньому бізнесу (МСБ). Це особливо актуально в умовах, коли традиційні банки (включно з Ощадбанком) залишаються консервативними через високі ризики та необхідність великої кількості документації [49].

Переваги застосування для України:

1. Посилення Конкуренції: Open Banking знижує бар'єри входу на ринок, що посилює конкурентний тиск на олігополістичний банківський сектор

(зниження HHI). Це змушує великі банки, як Ощадбанк, модернізувати застарілі IT-системи та підвищувати ефективність [29].

2. Збільшення Доступу та Глибини: створення нових цифрових каналів підвищує фінансову інклюзію та розширює кредитну глибину за рахунок тих позичальників МСБ, які не можуть відповідати традиційним вимогам банків.

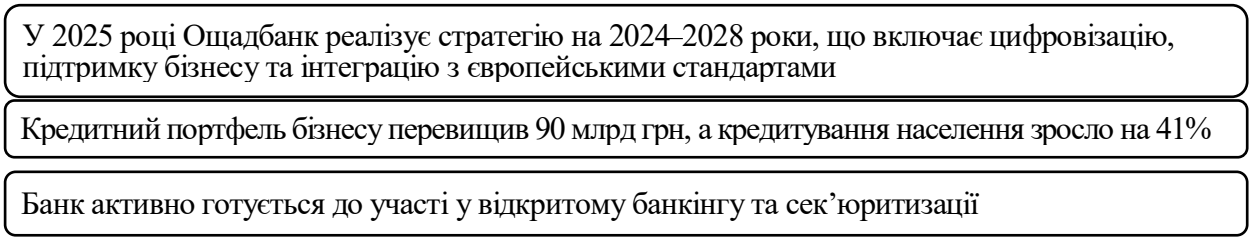

Рис. 3.1 Приклад: Ощадбанк [56; 59]

Посилення захисту споживачів та трансформація державних банків. Довіра є основою для залучення «довгих грошей». Гармонізація у сфері захисту споживачів має вирішальне значення, особливо на тлі розвитку складних інвестиційних продуктів. Ключові рекомендації:

1. Імплементація MiFID II для небанківського сектору: Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) повинна завершити гармонізацію із Директивою MiFID II (Markets in Financial Instruments Directive) [51]. Це передбачає обов'язкове тестування інвесторів на відповідність ризиковому профілю та забезпечення прозорості всіх комісійних винагород інвестиційних посередників. Це критично важливо для відновлення довіри до НПФ та інвестиційних фондів.

2. Регулювання небанківського споживчого кредитування: НБУ повинен посилити контроль за розкриттям інформації про повну вартість кредиту фінансовими компаніями та ломбардами, аби захистити вразливі верстви населення від надмірної заборгованості [7].

3. Трансформація Ощадбанку: В рамках підготовки до приватизації Ощадбанк повинен повністю завершити реформу корпоративного управління та мінімізувати частку NPL, що є вимогою Мінфіну. Банк має трансформувати свою бізнес-модель від соціального агента до технологічного лідера у

фінансуванні критичної інфраструктури, що підвищить його ефективність та інвестиційну привабливість [33].

Переваги застосування для України:

1. Відновлення довіри: повна відповідність MiFID II знижує інвестиційний ризик для громадян, стимулюючи їх переводити заощадження з банківських депозитів у довгострокові інструменти (НПФ, фонди), що прямо сприяє зростанню глибини ринків капіталу.

2. Забезпечення справедливої Конкуренції: Створення прозорих правил гри для всіх ФП (банків та FinTech) забезпечує захист споживачів, що є важливим елементом стійкості системи.

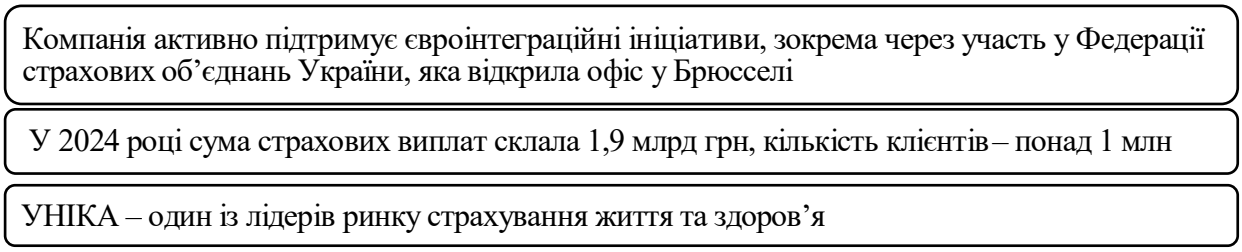

Рис. 3.2 Приклад: Страхова компанія УНІКА [58]

Гармонізація регулювання ринків капіталу для інвестиційної функції ФП. Розвиток ринків капіталу є стратегічним пріоритетом для забезпечення інвестиційної функції ФП та фінансування відновлення. Ключові рекомендації:

1. Сектор страхування (UNIQA): Акцентування на компаніях з високою стійкістю та іноземним капіталом, як-от «Уніка» (UNIQA), є важливим. Необхідно запровадити податкові стимули для громадян, які укладають довгострокові договори страхування життя (Life). Це забезпечить компаніям із високими стандартами платоспроможності (на кшталт UNIQA) стабільний потік «довгих грошей» для інвестування в економіку України [7].

2. Імплементація EMIR та прозорість ринку деривативів: Повна імплементація європейського Регламенту EMIR (European Market Infrastructure Regulation) є необхідною для забезпечення прозорості та зниження системного

ризику на ринку похідних фінансових інструментів. Це підвищить стійкість великих ФП та їхню здатність ефективно хеджувати ризики [35].

Переваги застосування для України:

1. Залучення капіталу: гармонізація із законодавством ЄС (MiFID II, EMIR) є сигналом довіри для іноземних інвесторів, стимулюючи їх до участі у фінансуванні відновлення України через місцеві інвестиційні фонди.

2. Розвиток «довгих грошей»: стимулювання Life-страхування та реформа НПФ, захищені європейськими стандартами, забезпечать зростання глибини ФП через внутрішні інвестиційні ресурси.

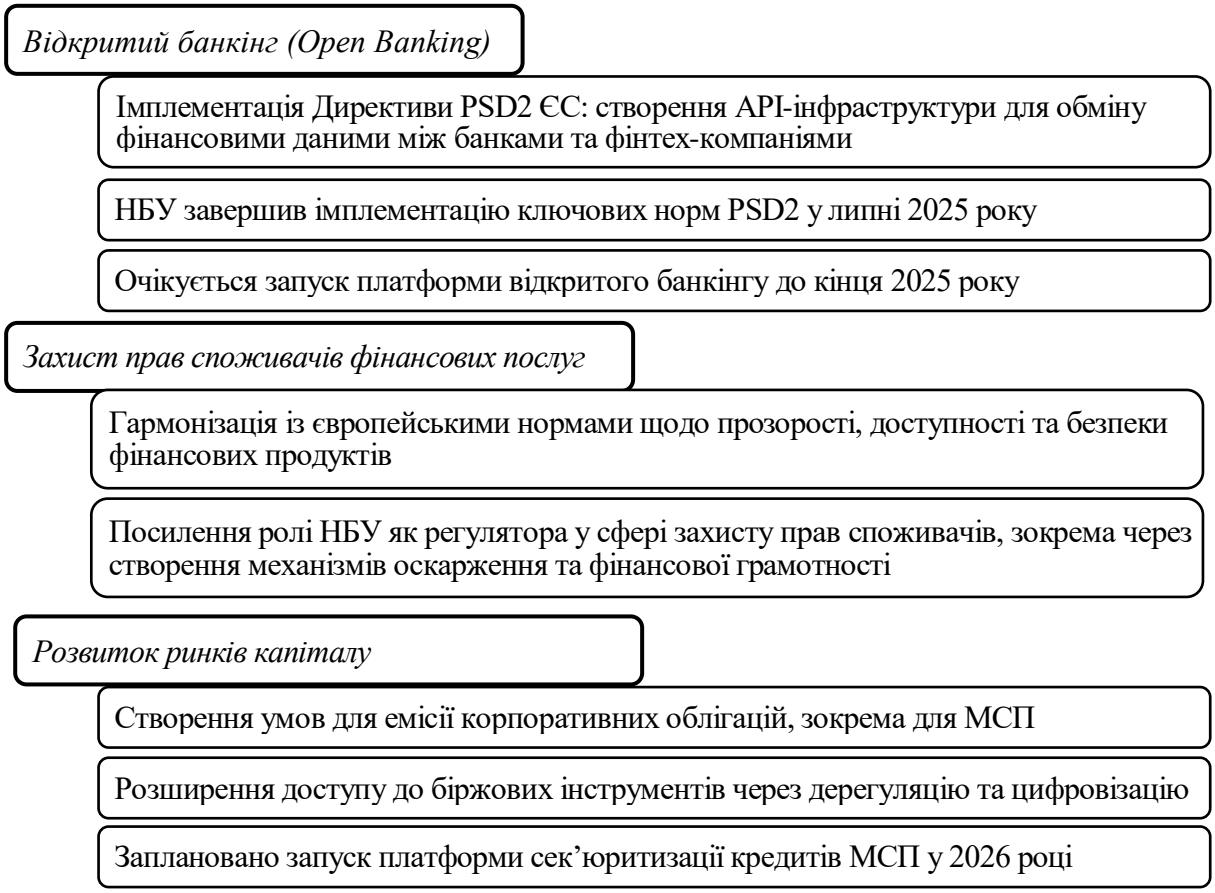

Рис. 3.3 Основні напрями політики розвитку та гармонізація з ЄС [14; 75]

Політика розвитку фінансового посередництва має бути цілісною та ґрунтуватися на гармонізації з ЄС. Open Banking є ключовим інструментом для

підвищення ефективності та конкуренції, змушуючи лідерів, як Ощадбанк, до цифрової трансформації. Посилення захисту споживачів (MiFID II) та стимулювання Life-страхування (де сильні міжнародні гравці, як UNIQA, можуть стати драйверами) необхідні для збільшення глибини та інвестиційної функції ФП. Успішна реалізація цих заходів є критичною для перетворення фінансової системи України з регуляторно стійкої на інвестиційно ефективну в контексті повоєнного відновлення.

Успішна гармонізація регуляторного середовища з нормами ЄС, особливо у сферах Open Banking та захисту прав споживачів, є необхідною, але не достатньою умовою для якісного розвитку фінансового посередництва. Аналіз у Розділі 2 чітко засвідчив системну проблему відсутності «довгих грошей» та недостатню глибину ринків капіталу, що стримує інвестиційну функцію ФП. Саме інститути та інструменти довгострокового фінансування здатні перетворити стійкий, але пасивний банківський капітал на активні інвестиції, необхідні для відновлення та зростання. Таким чином, наступний параграф 3.2 буде присвячений фінансовим інструментам та інституціям, що формують фонди «довгих грошей» (НПФ, інвестиційні фонди) та механізмам, які дозволяють банкам мобілізувати капітал, зокрема через сек'юритизацію кредитів МСП.

Дорожня карта реалізації (цілі, KPI, етапи, відповідальні інституції, оцінка ефектів і ризиків).

Розроблена Дорожня карта є практичним алгоритмом дій, що перетворює стратегічні напрями (3.1) та інструменти «довгих грошей» (3.2) на вимірювані цілі та часові рамки. Карта має забезпечити координацію між ключовими регуляторами (НБУ, НКЦПФР, Мінфін) і мінімізувати ризики реалізації.

Стратегічні цілі та ключові показники Ефективності (KPI). KPI відображають бажаний стан ФП до кінця п'ятирічного періоду (орієнтовно 2028–2029 рр.) і є прямими індикаторами подолання структурних проблем, виявлених у Розділі 2.

Таблиця 3.1

Стратегічні цілі та ключові показники Ефективності (KPI) [40;49]

Сфера / Вимір	**Базове Значення (≈2023 р.)**	**Цільове KPI (2028–2029 рр.)**	**Відповідальний орган**
Глибина (Кредитування)	Кредити приватному сектору до ВВП: ≈15 %	Зростання до ≈30%$	НБУ, Мінфін
Глибина («Довгі гроші»)	Активи НПФ до ВВП: ≈0,2 %	Зростання до ≈2.0 %	НКЦПФР, Мінсоцполітики
Стійкість/Якість	NPL Ratio (Банки): ≈35 %	Зниження до ≈10%	НБУ, КМУ
Конкуренція	HHI (за активами): ≈2050	Зниження до ≈1500	НБУ, АМКУ
Ефективність	Частка покриття NPL резервами (для UNIQA, Ощадбанк)	Відповідність Solvency II (для страховиків); зниження CIR (для банків)	НБУ, НКЦПФР

Дорожня карта реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року була затверджена міжвідомчим Комітетом з фінансового розвитку, що включає НБУ, НКЦПФР, Мінфін, ФГВФО та інші регулятори. Вона передбачає поетапне впровадження ключових реформ, зокрема:

- відкритий банкінг;
- розвиток НПФ та інвестиційних фондів;
- сек'юритизація кредитів МСП;
- захист прав споживачів;
- інтеграція з європейськими ринками капіталу.

Дорожня карта є інструментом координації реформ, що дозволяє узгодити дії регуляторів, учасників ринку та міжнародних партнерів. Впровадження відкритого банкінгу, сек'юритизації та розвитку НПФ – це ключові кроки до фінансової стабільності та інклюзії. Участь системних

гравців, таких як Ощадбанк і УНІКА, підвищує довіру до процесу та забезпечує практичну реалізацію.

Ефективність Дорожньої карти повинна постійно оцінюватися з урахуванням потенційних переваг та загроз. Очікувані ефекти:

На Ощадбанк: Успішне вирішення проблеми NPL та Open Banking-інтеграція дозволять Ощадбанку зменшити ризикове зважування активів, що призведе до зростання ефективності (ROE) і відкриє шлях до залучення приватного капіталу.

Таблиця 3.2

Таблиця дорожньої карти

Етап	Ціль	KPI	Відповідальні інституції	Очікувані ефекти	Потенційні ризики
2025	Запуск відкритого банкінгу	Кількість API-запитів, кількість підключених фінтех-компаній	НБУ, Мінцифри	Зростання конкуренції, нові послуги	Кіберризики, низька готовність банків
2025-2026	Розширення НПФ	Обсяг активів, кількість учасників	НКЦПФР, Мінсоцполітики	Залучення «довгих грошей», пенсійна стабільність	Недовіра населення, слабка регуляція
2026	Сек'юритизація кредитів МСП	Обсяг емісій, кількість угод	НБУ, Мінекономіки	Зниження ризиків банків, доступ до фінансування	Низький попит інвесторів, складність структурування
2025-2027	Розвиток інвестфондів	Кількість фондів, обсяг інвестицій	НКЦПФР, Мінфін	Диверсифікація фінансування, фінансова інклюзія	Низька фінансова грамотність, регуляторні бар'єри

Приклад Ощадбанк: у 2025 році Ощадбанк активно готується до участі у відкритому банкінгу, розширює кредитування МСП та інвестує в ОВДП. -

Банк бере участь у пілотних проєктах сек'юритизації, співпрацюючи з Мінекономіки та міжнародними партнерами [75].

На страховий ринок (UNIQA): податкове стимулювання Life-страхування забезпечить компанії UNIQA, як міжнародному гравцю з високою стійкістю, значне зростання глибини активів та дозволить їй стати ключовим інвестором на ринку облігацій.

Приклад: УНІКА: страхова компанія УНІКА підтримує розвиток НПФ через партнерські програми та участь у консультаційній платформі при НКЦПФР. У 2025 році компанія розширила лінійку страхових продуктів, пов'язаних із пенсійним накопиченням [51].

На конкуренцію: Зниження HHI до цільового рівня ≈ 1500 буде досягнуто завдяки посиленню FinTech-конкуренції (Open Banking) та залученню іноземних інвесторів на ринки капіталу.

Таблиця 3.3

Потенційні ризики та заходи мінімізації

Ризик	Характеристика	Заходи мінімізації
Політичний саботаж	Затягування або блокування реформ НПФ чи приватизації держбанків	Моніторинг виконання KPI за участю МВФ та ЄС; публічна звітність НБУ/НКЦПФР
Кіберризик	Зростання загроз, пов'язаних з Open Banking та інтеграцією API	Створення обов'язкового, фінансованого банками Фонду страхування кіберризиків; посилення регулювання кіберстійкості НБУ [73].
Макропруденційний ризик	Передчасне ослаблення пруденційного нагляду для стимулювання кредитування	Жорстке дотримання нормативів CAR і LCR (Базель III) до повного відновлення економіки, як це вимагає НБУ [49].

Реалізація Дорожньої карти вимагає рішучих, скоординованих дій регуляторів і є єдиним шляхом для перетворення фінансового посередництва України з стійкого, але неефективного, на глибинний, конкурентний та інвестиційно привабливий сектор, здатний фінансувати відновлення держави.

Дорожня карта розвитку фінансового посередництва в Україні є системним інструментом координації реформ, що дозволяє узгодити дії регуляторів, учасників ринку та міжнародних партнерів. Впровадження відкритого банкінгу, сек'юритизації та розвитку НПФ – це ключові кроки до фінансової стабільності, інклюзії та довіри населення. Вони створюють умови для залучення «довгих грошей», підтримки МСП та розширення інвестиційних можливостей.

Участь системних гравців, таких як Ощадбанк і УНІКА, підвищує довіру до процесу та забезпечує практичну реалізацію реформ, демонструючи готовність до нових ролей у фінансовій екосистемі.

Ризики, пов'язані з кібербезпекою, низькою фінансовою грамотністю та слабким інвесторським попитом, потребують активного управління, зокрема через освітні кампанії, регуляторну підтримку та міжнародну експертизу.

Висновки до Розділу 3

Розвиток фінансового посередництва в Україні потребує системної політики, узгодженої з європейськими стандартами, що включає впровадження відкритого банкінгу, захист прав споживачів та стимулювання ринків капіталу. Ці напрями не лише відповідають Стратегії фінансового сектору до 2025 року, а й створюють передумови для інноваційного прориву.

Фінансові інструменти «довгих грошей» – недержавні пенсійні фонди, інвестиційні фонди, сек'юритизація кредитів МСП – є критично важливими для забезпечення сталого фінансування економіки, особливо в умовах посткризового відновлення. Їх розвиток потребує оновлення нормативної бази, податкових стимулів та інституційної підтримки.

Дорожня карта реалізації реформ дозволяє узгодити дії державних інституцій, учасників ринку та міжнародних партнерів, забезпечуючи поетапне впровадження змін, моніторинг ефективності та управління ризиками. Визначені KPI, відповідальні органи та очікувані ефекти створюють основу для прозорої та результативної трансформації.

Ощадбанк та страхова компанія УНІКА виступають прикладами системних гравців, які вже адаптують свою діяльність до нових викликів, демонструючи готовність до участі у відкритому банкінгу, сек'юритизації та пенсійній реформі. Їхня активність підвищує довіру до процесу та забезпечує практичну реалізацію стратегічних цілей.

Запропоновані напрями та інструменти розвитку фінансового посередництва мають потенціал забезпечити фінансову інклюзію, стабільність та економічне зростання України, сприяючи інтеграції у європейський фінансовий простір та підвищенню добробуту громадян.

Висновки

Проведене магістерське дослідження на тему «Розвиток діяльності фінансових посередників в Україні» дозволило досягти поставленої мети та послідовно виконати всі визначені завдання. Комплексний аналіз теоретичних засад та емпіричних даних виявив ключові структурні дисбаланси та запропонував конкретні шляхи трансформації фінансового посередництва (ФП) в інвестиційно ефективний механізм.

Уточнено дефініції та роль посередників: Встановлено, що роль фінансового посередництва (ФП) еволюціонувала від класичної функції подолання інформаційної асиметрії до посередництва даних та довіри в умовах цифрової економіки. Актуалізовано класифікацію ФП шляхом інтеграції фінтех-акторів (платіжні та фінансові компанії, що використовують Open Banking) як нових, висококонкурентних гравців.

Сформовано KPI та методологію оцінки: Визначено чотири ключові виміри оцінювання розвитку ФП: глибина, стійкість, ефективність та конкуренція. Сформовано KPI для кожного виміру: активи/ВВП, премії/ВВП (глибина); ROA/ROE (ефективність); NPL, ліквідність, платоспроможність (CAR) (стійкість) та HHI/CR (концентрація). Обґрунтовано використання описової статистики для динамічного аналізу, коефіцієнтного аналізу для оцінки стійкості та індексів HHI/CR для виміру концентрації.

Обґрунтовано багатомірний підхід до оцінки: Доведено, що розвиток ФП необхідно оцінювати не лише за глибиною (кредити до ВВП), але й за стійкістю, ефективністю та конкуренцією. Це стало основою для застосування кількісних показників, таких як NIM, CIR, HHI та NPL Ratio, у подальшому аналізі.

Ідентифіковано ключові зміни та їх вплив: Проаналізовано вплив регуляторних змін 2019–2025 рр. – «Спліту» та ухвалення Законів про платіжні послуги та ринки капіталу. Встановлено, що ці реформи, незважаючи

на війну, підвищили прозорість та стійкість ФП, але не вирішили проблеми кредитної глибини. Оцінено готовність до відкритого банкінгу, яка на кінець 2023 року є низькою через необхідність модернізації IT-систем системно важливих банків, зокрема Ощадбанку.

Оцінено динаміку стійкості та ефективності (Банківський сектор): Підтверджено, що банківський сектор є стійким (високий CAR, адекватна ліквідність) як прямий результат жорсткої пруденційної політики. Проте, сектор функціонує в умовах олігополії (високий HHI) та неефективно розподіляє ресурси, отримуючи рекордні прибутки (високий ROE) від неринкових джерел (ОВДП), а не від кредитування. NPL Ratio залишається високим, що стримує зв'язок між прибутковістю та доступом до послуг.

Оцінено масштаби та внесок НФП: Кількісний аналіз виявив критично низьку глибину небанківського сектора (активи ≈8.5 % ВВП). Внесок НФП у фінансування МСП та домогосподарств є обмеженим. Особливо низька глибина у сегменті «довгих грошей» (НПФ, Страхування життя). Компанії з високими європейськими стандартами, як UNIQA, стикаються з нерозвиненістю інвестиційних інструментів.

Аналіз Ощадбанку показав його стратегічне значення як лідера за стійкістю та соціальною функцією (підтримка МСБ), але підтвердив його залежність від державного боргу та необхідність рішучого вирішення проблеми NPL для підвищення його інвестиційної привабливості та підготовки до приватизації.

Узгоджено напрями з acquis ЄС: Обґрунтовано необхідність прискорення Open Banking для підвищення конкуренції та повну імплементацію MiFID II для захисту інвесторів та збільшення довіри до ринків капіталу.Оцінено можливості сек’юритизації та стимулювання боргового ринку: Розроблено рекомендацію щодо запуску обов'язкового накопичувального пенсійного рівня та стимулювання сек’юритизації кредитів МСП. Це дозволить звільнити капітал банків (включно з Ощадбанком) для нового кредитування та створити потужний внутрішній інвестиційний ресурс

для UNIQA та НПФ.Оцінено очікувані ефекти та ризики впровадження: Реалізація Дорожньої карти, орієнтованої на KPI (кредитна глибина ≈30% ВВП; активи НПФ ≈2.0% ВВП), забезпечить перехід від кризової стійкості до інвестиційної ефективності. Основні ризики пов'язані з політичним саботажем реформ (НПФ) та кіберзагрозами в умовах Open Banking.

Загалом, дослідження підтвердило, що розвиток діяльності фінансових посередників в Україні вимагає переходу від кризової парадигми стійкості до інвестиційної парадигми ефективності та глибини через інтеграцію з ЄС та створення потужних внутрішніх джерел «довгих грошей». Фінансове посередництво в Україні є стійким, але неефективним та неглибоким. Успішне досягнення цільової моделі вимагає рішучого переходу від пруденційної політики виживання до інвестиційної політики розвитку, інтегрованої із законодавством ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодя М., та ін. Модель DEA для вимірювання фінансового посередництва // Журнал економічних досліджень. 2020. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7269423/ (дата звернення: 04.09.2025).

2. Відкритий банкінг запускається в Україні 1 серпня 2025 року / CEE Legal Matters. 2025. URL: https://ceelegalmatters.com/briefings/30411-open-banking-to-launch-in-ukraine-on-1-august-2025 (дата звернення: 06.09.2025).

3. Відкритий банкінг і нова Стратегія розвитку фінансового сектору України: ключові зміни від НБУ у липні. URL: https://minfin.com.ua/ua/2025/08/19/156931222/ (дата звернення: 08.09.2025).

4. Відкритий банкінг: фінансова революція, яка ось-ось трансформує й Україну / VoxUkraine. 2025. URL: https://voxukraine.org/en/open-banking-the-financial-revolution-that-s-about-to-transform-ukraine-too (дата звернення: 10.09.2025).

5. Герасименко Є. В. Методика оцінювання ефективності діяльності банківських установ // Вісник КНТЕУ. 2021. URL: https://ur.knute.edu.ua/bitstreams/41fc4108-30e4-45b5-bb07-ffacec03bad9/завантажити (дата звернення: 12.09.2025).

6. Гроші та кредит : підручник / за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 832 с. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30004/1/Dziubluk_Groshi_ta_kredyt.pdf (дата звернення: 14.09.2025).

7. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт України (річні дані). Київ : Держстат, 2019–2024.

8. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт України (річні дані). Київ : Держстат, 2019–2023.

9. Домінанти розвитку фінансового посередництва в Україні : наук. стаття. 2021. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/index.php/pdf/9_2021/8.pdf?op=1&z=7504 (дата звернення: 16.09.2025).

10. Економічна правда. Ощадбанк б'є рекорди: зростання кредитування та відрахувань, підтримка бюджету через ОВДП. 21.02.2025.

11. Запуск відкритого банкінгу в Україні: перші реакції ринку. URL: https://www.finextra.com/blogposting/29410/open-banking-launch-in-ukraine-first-market-reactions (дата звернення: 18.09.2025).

12. Левицький С. Фінансові посередники та їх вплив на розвиток // Економічний вісник ЛНУ. 2024. URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/11/Levytskyy-S.pdf (дата звернення: 19.09.2025).

13. Левіна І. В. Фінансове посередництво в трансформаційній економіці України : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 308 с.

14. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як імператив сталого розвитку : монографія. Київ : НАН України, 2018. 252 с.

15. Матеріали конференцій НБУ. Дискусія щодо ролі ОВДП у банківській системі. Київ : НБУ, 2023.

16. Міністерство економіки України. Огляд економіки України (Квітень 2024). Київ : Мінекономіки, 2024.

17. Міністерство фінансів України. Стратегія розвитку державних банків (проєкт). Київ : Мінфін, 2023.

18. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Статистика недержавних пенсійних фондів та інститутів спільного інвестування (річні дані). Київ : НКЦПФР, 2019–2023.

19. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Стратегія розвитку ринків капіталу до 2025 року. Київ : НКЦПФР, 2021.

20. Національний банк України. Дані пруденційного нагляду за страховим ринком (періодичні огляди). Київ : НБУ, 2021–2024.

21. Національний банк України. Затверджено Концепцію відкритого банкінгу в Україні (10.08.2023). URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-kontseptsiyu-vidkritogo-bankingu-v-ukrayini (дата звернення: 02.09.2025).

22. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність (Грудень 2023). Київ : НБУ, 2023.

23. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність (періодичні звіти). Київ : НБУ, 2019–2023.

24. Національний банк України. Концепція відкритого банкінгу в Україні (офіційний документ). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf (дата звернення: 04.09.2025).

25. Національний банк України. Огляд небанківського фінансового сектору (річні та квартальні звіти за 2019–2023 рр.). Київ : НБУ, 2019–2024.

26. Національний банк України. Огляд небанківського фінансового сектору (квартальні звіти). Київ : НБУ, 2021–2024.

27. Національний банк України. Огляд небанківського фінансового сектору (квартальні та річні звіти за 2019–2023 рр.). Київ : НБУ, 2019–2024.

28. Національний банк України. Основні показники діяльності банків (станом на 01.01.2024). Київ : НБУ, 2024.

29. Національний банк України. Основні показники діяльності банків України (періодичні річні звіти та квартальна статистика). Київ : НБУ, 2019–2024.

30. Національний банк України. Статистичний звіт про фінансове посередництво. Київ : НБУ, 2024. URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 06.09.2025).

31. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Київ : НБУ, 2020.

32. Національний банк України. Дані про діяльність страхового ринку (статистика). Київ : НБУ, 2024.

33. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Стратегія та пенсійна реформа. URL: https://www.nssmc.gov.ua/about-us/strategy/ (дата звернення: 08.09.2025).

34. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Річна програма імплементації актів права ЄС. Київ : НКЦПФР, 2024.

35. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Статистика ICI. Київ : НКЦПФР, 2025. URL: https://www.nssmc.gov.ua/ (дата звернення: 10.09.2025).

36. Нові ролі українських банків. URL: https://www.oschadbank.ua/news/novi-roli-ukrainskih-bankiv (дата звернення: 12.09.2025).

37. Нова ера у фінансових послугах: офіційно відкритий банкінг /Європейська бізнес-асоціація. 2025. URL: https://eba.com.ua/en/nova-era-finansovyh-poslug-vidbuvsya-zapusk-vidkrytogo-bankingu-v-ukrayini/(дата звернення: 14.09.2025).

38. Огляд банківського сектору. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02.pdf?v=12 (дата звернення: 16.09.2025).

39. Офіційний сайт UNIQA. URL: https://uniqa.ua/ (дата звернення: 18.09.2025).

40. Ощадбанк у 2025 — підтримка економіки. URL: https://biz.nv.ua/ukr/finance/oshchadbank-u-2025-yak-golovniy-bank-derzhavi-pidtrimuye-ekonomiku-interv-yu-50502131.html (дата звернення: 20.09.2025).

41. Ощадбанк. Кредитний портфель корпоративних клієнтів Ощадбанку протягом 2024 року збільшився на 9 млрд грн // Новини Ощаду. 30.12.2024.

42. Ощадбанк. Результати ММСБ Ощадбанку в 2024 році: зростання кредитного портфеля // Новини Ощаду. 14.02.2025.

43. Ощадбанк. У першому півріччі 2024 року Ощадбанк отримав 8,81 млрд грн чистого прибутку // Новини Ощаду. 23.07.2024.

44. Ощадбанк. Фінансові результати Ощаду: затверджений акціонером минулорічний прибуток до оподаткування становить 18,6 млрд грн // Новини Ощаду. 23.04.2025.

45. Письменна Т. В. Домінанти розвитку фінансового посередництва в Україні на сучасному етапі економічних перетворень // Економіка та держава. 2021. № 9. С. 54–59. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/index.php/pdf/9_2021/8.pdf?op=1&z=7504 (дата звернення: 22.09.2025).

46. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 № 361-IX // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 42. Ст. 237.

47. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX // Відомості Верховної Ради України. 2021. № 41. Ст. 339.

48. Про фінансові інструменти та ринки капіталу : Закон України від 19.06.2020 № 1558-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 24.09.2025).

49. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 19.06.2020 № 738-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/738-20 (дата звернення: 25.09.2025).

50. Рубанов П. М. Сучасний стан та тенденції розвитку фінансового посередництва в Україні в умовах світової фінансової кризи // Механізм регулювання економіки. 2011. Вип. 15. С. 284–296. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_15/P_M_RubanovContemporary_state_and_development_trends_of_financial_intermediation_in_Ukraine_in_conditions_of_world_financ.pdf (дата звернення: 26.09.2025).

51. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025_zvit_2021.pdf?v=12 (дата звернення: 27.09.2025).

52. Сухоставський В. Ф. Фінансове посередництво та державне регулювання: теоретичні аспекти. Тернопіль, 2016. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/7190/1/%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf (дата звернення: 28.09.2025).

53. Тимоць М. Аналіз тенденцій та перспектив цифрового банкінгу в Україні // Міжнародний науковий журнал з менеджменту, економіки та фінансів. 2025. Т. 4, № 5. С. 23–32. URL: https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20250405.03 (дата звернення: 29.09.2025).

54. Устенко С. В. Ефективність посередництва комерційних банків України // Журнал EA21. 2011. URL: https://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/04/ea-V116-20.pdf (дата звернення: 30.09.2025).

55. Фаріон В. Я. Роль посередників на фінансовому ринку України // Економічний аналіз. 2016. Т. 23, № 2. С. 138–144.

56. Чеберяко О. В., Лобода А. Б. Економічна сутність та призначення фінансових посередників в Україні // Бізнес Інформ. 2014. № 3. С. 334–340. URL: https://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?abstract=2014_03_0&lang=ua&stqa=55 (дата звернення: 21.09.2025).

57. Матсук З. А. Фінансові послуги на ринку цінних паперів України: теорія та практика : монографія.Київ : КНЕУ, 2018. 308 с.

58. Матеріали конференцій НБУ. Питання ролі ОВДП у банківській системі. Київ : НБУ, 2023.

59. Левіна І. В. Фінансове посередництво в трансформаційній економіці України : монографія.Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 308 с.

60. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як імператив сталого розвитку : монографія. Київ : НАН України, 2018. 252 с.

61. Bank for International Settlements. *Panzar–Rosse test*. URL: https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap95m.pdf (accessed: 03.09.2025).

62. Basel Committee on Banking Supervision. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. Basel : Bank for International Settlements, 2010.

63. Barth D. et al. *Black swans and financial stability*. 2025. URL: https://www.federalreserve.gov/econres/feds/files/2025043pap.pdf (accessed: 05.09.2025).

64. Derrien F. et al. *Competition in banking: a survey*. 2021. URL: https://afajof.org/conferencepapers/competition-in-banking-a-survey.pdf (accessed: 07.09.2025).

65. European Bank for Reconstruction and Development. *Ukraine SME Securitization Project*. 2024. URL: https://www.ebrd.com/ (accessed: 09.09.2025).

66. Financial Stability Board (FSB). *Enhancing the resilience of non-bank financial intermediation*. 2024. URL: https://www.fsb.org/uploads/P220724-2.pdf (accessed: 11.09.2025).

67. Matsuk Z. A. *Financial services in the securities market of Ukraine: theory and practice*. Kyiv : KNEU, 2018.

68. Mester L. J. *Building financial system resilience*. Cleveland Fed, 2024. URL: https://www.clevelandfed.org/collections/speeches/2024/sp-20240229-building-financial-system-resilience (accessed: 13.09.2025).

69. OECD. *Pensions at a Glance 2024*. URL: https://www.oecd.org/ (accessed: 15.09.2025).

70. Pelizzon L., Mattiello R., Schlegel J. *The rise of non-bank financial intermediaries, financial stability and monetary policy*. ECB Forum, 2025. URL:

https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/sintra/ecb.forumcentbankpub2025_Pelizzon_paper.en.pdf (accessed: 17.09.2025).

71. UNIQA Group. *Financial Report Ukraine (Annual Reports)*. URL: https://uniqa.ua/ (accessed: 19.09.2025).

72. UNIQA Life. *Annual Report 2024*. URL: https://uniqa.ua/ (accessed: 21.09.2025).

73. World Bank. *Global Financial Development Report*. 2021. URL: https://documents.worldbank.org/ (accessed: 22.09.2025).

74. World Bank. *Global Financial Development Report: Financial Inclusion*. Washington, D.C. : World Bank Group, 2014. 238 p.

75. World Bank. *Ukraine Economic Update*. Washington, D.C. : World Bank Group, 2023. 45 p.

76. World Bank. *Financial Inclusion Review in Ukraine: Challenges and Opportunities*. Washington, D.C. : World Bank Group, 2023. 60 p.

77. World Bank. *Global Financial Development Report*. Washington, D.C. : World Bank Group, 2021.

Додатки

Додаток А

Узагальнення класифікації та функцій фінансових посередників

[17; 66; 67; 68; 80]

Група посередників	Джерела ресурсів	Ключові продукти/послуги	Базові ризики	Орієнтовні показники	Нормативне поле
Банки	Депозити, міжбанк, борг	Кредити, депозити; платежі, інвестпослуги	Кредитний, ліквідності, процентний, операційний, кібер	ROA/ROE, NPL. LCR/NSFR, HHI/CR, інклюзія	Закон «Про банки…»; нагляд НБУ
Страхові компанії	Премії, перестрахування я, інвестдохід	Non-life/Life, ануїтети	Страховий, ринковий, операційний	Платоспроможніст ь, виплати/премії, комбінований коеф.	Закон «Про страхування»; НБУ
Кредитні спілки	Внески членів, позики асоціацій	Кредити членам (споживчі/МСП)	Кредитний, ліквідності, операційний	Капітал/РА, прострочка, покриття резервами	Закон «Про кредитні спілки»; НБУ
Лізингові компанії	Позики, власний капітал, партнерські програми	Фінансовий/операційн ий лізинг	Кредитний, ризик активів	Портфель, прострочка, рентабельність, індекс Герфіндаля–Гіршмана	Закон «Про фінпослуги… »; НБУ
Факторингов і компанії	Позики, сек'юритизація, капітал	Факторинг/форфейтин г	Кредитний, концентрації , операційний	Оборотність, дефолти, маржа, індекс Герфіндаля–Гіршмана	Закон «Про фінпослуги… »; НБУ
Інвестфонди / НПФ	Пайовий капітал, пенсійні внески	Колективні інвестиції, пенсійні продукти	Ринковий, процентний, ліквідності	NAV, структура активів, дохідність, TER	Закон «Про ринки капіталу…»; НКЦПФР
Фінансові компанії	Капітал, запозичення, сек'юритизація	Кредити, факторинг, інші фінпослуги	Кредитний, операційний, комплаєнс	Рентабельність, прострочка, індекс Герфіндаля–Гіршмана	Закон «Про фінпослуги… »; НБУ
Платіжні установи (AISP/PISP)	Комісії, інвесткапітал	Платіжні послуги, ініціювання платежів, доступ до рахунків	Операційний , кібер, AML/KIC	К-ть/обсяг операцій, uptime, скарги	Закон «Про платіжні послуги», Open Banking НБУ

Додаток Б

Класичні теорії умов забезпечення фінансових посередників [2-15]

Теорія	Зміст	Переваги для України
Інформаційно-асиметричний підхід	З погляду теорії інформаційної асиметрії (Акерлоф, Стігліц, Вайс) фінансові посередники спрямовані на усунення розриву інформації між сторонами: вони оцінюють ризики, забезпечують моніторинг, відбирають контрагентів. У цифровій економіці ця функція стає ще важливішою та ефективнішою завдяки аналітиці великих даних (big data), алгоритмам машинного навчання та розумним скоринговим системам. Посередники надають інструменти для оцінки кредитоспроможності в реальному часі, знижуючи інформаційну асиметрію.	- українські банки та фінтех-платформи, інвестуючи в аналітичні системи, можуть значно зменшити кількість дефолтів та невиконів - у регіонах із недостатньою інформацією - скоринг на основі альтернативних
Теорія трансакційних витрат	Відповідно з підходом Р. Кооуза та О. Вільямсона, фінансові посередники забезпечують мінімізацію трансакційних витрат, що здійснюють пошук інформації, викладання та виконання умов. Цифровізація завдяки подальшому зниженню таких витрат через автоматизацію процесів, використання смарт-контрактів, онлайн-верифікацію клієнтів (KYC), миттєві платежі та API-взаємодію між банками та фінтех-компаніями. Таким чином, роль посередника зміщується від «фізичного» до «цифрового» узгодження інтересів сторінки.	- зниження витрат на інфраструктуру в умовах обмежених бюджетів – банки можуть оптимізувати операційні витрати; - швидше навчання угод та з'єднання з екосистемами; - здешевлення доступу до фінансових послуг у віддалених регіонах
Теорія управління та страхування ризиками	Фінансові посередники традиційно об'єднують ризики (pooling), диверсифікують їх та трансформують (страхування, деривативи). У цифровій економіці реалізація цієї функції відбувається за допомогою алгоритмічних систем управління портфелями, автоматичного хеджування, скорингових моделей, а також через децентралізовані фінанси (DeFi). Крім того, блокчейн і смартконтракти забезпечують більшу прозорість і зменшують інформаційні бар'єри.	- використання алгоритмічних стратегій управління ризиком стабільності банків і небанківських фінансових установ в умовах високого рівня системних ризиків; - інтеграція з міжнародними DeFi-платформами може дати доступ до глобальних капіталів і нових інструментів управління ризиком; - прозорість блокчейн-систем знижує інформаційні бар'єри
Інституційно-економічний підхід	Інституційна економіка (Д. Норт, О. Вільямсон, В. Полтерович) розглядає фінансових посередників як інститути, які забезпечують стабільність і передбачуваність економічних взаємодій за допомогою правил, норм і механізмів контролю. У цифровій економіці інституційна роль посередників зростає: вони виступають гарантами довіри в онлайн-трансакціях, забезпечують кібербезпеку, ідентифікацію клієнтів та дотримання регуляторних норм (наприклад, PSD2, GDPR,	- Україна вже впроваджує нормативні рамки для відкритого банкінгу. 1 серпня 2025 року набув чинності відповідний регламент НБУ[2]; - фінансові посередники можуть виступати «мостом довіри» в умовах невисокого рівня клієнтської довіри до інституцій;

	DORA). Таким чином, фінансові інститути залишаються не лише економічними, а й цифровими регуляторами.	- відповідність стандартам ЄС і міжнародним нормам сприяння інтеграції українських фінансових установ у міжнародні фінансові мережі.
Підхід відкритої банківської архітектури та платформізації	Новітній напрямок теоретичного осмислення ролі фінансових посередників пов'язаний із концепцією відкритої банківської архітектури (Open Banking). Її суть полягає у створенні системи взаємодії через відкриті API, що дозволяє фінтех-компаніям використовувати дані банківських клієнтів (за їхньою згодою) для розробки інноваційних продуктів. У результаті створено **платформні бізнес-моделі** , в яких банк чи фінансовий посередник виступає координатором цифрової екосистеми, що об'єднує клієнтів, партнерів і постачальників послуг. Такі моделі досліджуються в роботах Р. Каппеллі, Дж. Еванса, українських учених О. Дзюблюка, Т. Вахненко, О. Пархоменко, які підкреслюють, що платформізація веде до формування нової якості фінансового посередництва – **мережевої** , де головною ціною залишаються не активними, а даними.	- уряд України офіційно запустив відкриту банківську діяльність 1 серпня 2025 року через відповідне рішення Правління НБУ № 80 від 25 липня 2025 року [3]. - це дозволяє фінтех-стартапам інтегруватися з банківськими системами, створювати інноваційні послуги (агрегація платіжних рахунків, персоналізовані фінансові поради [2]) - стимулюється конкуренція на фінансовому ринку, стає доступним для малого бізнесу до фінансових інструментів [15] - вже 60 банків та одна фінансова компанія в Україні уповноважені обслуговувати відкритий банкінг, частини з них вже модифікують програмне забезпечення під нові вимоги [15].
Цифрово-екосистемний підхід	Цей підхід розвиває ідеї системної інтеграції фінансових, технологічних та споживчих процесів. Фінансові посередники перестають бути лише механізмами перерозподілу капіталу і стоять ядром **цифрових фінансових екосистем** , які об'єднують банківські, страхові, інвестиційні, платіжні та нефінансові послуги (торгівля, логістика, освіта). Таке трактування характерне для сучасних українських дослідників (В. Міщенко, С. Науменкова, І. Лютого, В. Лук'яненко), а також міжнародних авторів (К. Шваб, Дж. Тапскотт), які вважають, що цифрові посередники є ключовими гравцями у формуванні економіки даних.	- українські банки можуть стати платформами для розвитку екосистем у сфер [77]; - наприклад, банк може виступити як інтегратор платіжного рішення та логістичного партнера в онлайн-торгівлі; - це підвищити залученість клієнтів до фінансових послуг у повсюдному житті, що сприятиме фінансовій інклюзії.

Додаток В

Показники розміру і масштабу фінансового сектору відносно реальної економіки [10]

Категорія показника	Конкретний показник	Формула / Сутність
Банківська глибина	Активи банківської системи до ВВП	Загальні активи банків / ВВП
Кредитна глибина	Кредити, надані приватним сектором, до ВВП	Кредити приватному сектору / ВВП
Небанківська глибина	Активи небанківських ФП (страхових, пенсійних фондів) до ВВП	Активи небанківських ФП / ВВП
Капіталізація ринку	Ринкова капіталізація акцій до ВВП	Ринкова капіталізація / ВВП

Додаток Г

Показники наявності фінансових послуг та можливості фізичних осіб і суб'єктів бізнесу скористатися ними

Категорія показника	Конкретний показник	Сутність
Проникнення послуг	Кількість відділень / банкоматів на 100 000 дорослого населення	Відображає фізичний доступ до послуг.
Цифрова інклюзія	Частка дорослого населення, що користується цифровими фінансовими послугами	Актуально для оцінки ФП у цифровій економіці.

Додаток Д

Цінові показники ефективності

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Чиста процентна маржа (NIM)	$NIM = \frac{\text{Середні активи, що приносять дохід}}{\text{Процентрі доходи} - \text{Процентні витрати}}$	Відображає різницю між ставками за кредитами та депозитами. Надто висока маржа може свідчити про низьку конкуренцію та високу ціну посередництва, що гальмує економіку.
Спред між кредитною та депозитною ставками	Різниця між середньозваженою ставкою за кредитами та середньозваженою ставкою за депозитами	Прямий індикатор ціни. Використовуєтьс я МВФ та Світовим банком для оцінки ефективності ринку.

Додаток Е

Структурні показники операційної ефективності

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Коефіцієнт операційної ефективності (CIR)	$CIR = \frac{\text{Операційні витрати}}{\text{Операційні доходи}} \times 100\%$	Показує, яка частина доходу "з'їдається" на поточні (адміністративні) витрати. Низьке значення CIR (наприклад, 40–50% для ефективних банків) свідчить про високу операційну ефективність, зокрема завдяки цифровізації [80].
Витрати на персонал до загальних витрат	Частка заробітної плати та супутніх витрат.	Важливий індикатор, який у цифрову еру має знижуватися через автоматизацію та заміну ручної праці штучним інтелектом.

Додаток Ж

Показники розподільчої ефективності та якості

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Частка непрацюючих кредитів (NPL Ratio)	$NPL\ Ratio = \frac{\text{Непрацюючі кредити}}{\text{Загальний кредитний портфель}} \times 100\%$	Ключовий показник якості скринінгу та моніторингу. Високий NPL свідчить про неефективне управління ризиками, що призводить до втрати капіталу та зниження кредитного потенціалу [1].
Рентабельність активів (ROA)	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Загальні активи}} \times 100\%$	Індикатор загальної ефективності використання активів ФП для генерування прибутку.

Додаток З

Показники адекватності капіталу (платоспроможність)

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Коефіцієнт достатності (адекватності) регулятивного капіталу (CAR)	$CAR = \frac{\text{Регулятивний капітал}}{\text{Активи, зважені на ризик}} \times 100\%$	Головний показник здатності поглинати втрати без загрози банкрутства. Вищий CAR означає вищу стійкість [2].
Коефіцієнт основного капіталу (Tier 1 Capital Ratio)	Частка найбільш якісного, первинного капіталу (акції, нерозподілений прибуток) до активів, зважених на ризик.	Відображає здатність покрити втрати без обмежень, є індикатором надійності.
Коефіцієнт левериджу (Leverage Ratio)	Капітал першого рівн / Сукупні незабалансові та балан	Обмежує надмірне зростання балансу ФП незалежно від ризику активів, запобігаючи надмірному борговому навантаженню.

Додаток К

Показники ліквідності

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Коефіцієнт покриття ліквідності (LCR)	Співвідношення високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відтоку коштів протягом 30 днів.	Міжнародний стандарт (Базель III). Забезпечує короткострокову стійкість у кризових ситуаціях [2].
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	Співвідношення доступного стабільного фінансування до необхідного стабільного фінансування.	Забезпечує довгострокову стійкість, запобігаючи фінансуванню довгострокових активів (кредитів) за рахунок надто короткострокових пасивів.

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Частка непрацюючих кредитів (NPL Ratio)	$NPL\ Ratio = \frac{\text{Непрацюючі кредити}}{\text{Загальний кредитний портфель}} \times 100\%$	Найбільш прямий індикатор кредитного ризику. Високий NPL є основною причиною нестабільності фінансової системи в Україні та світі [79].
Коефіцієнт покриття резервами	$\frac{\text{Резерви під очікувані кредитні збитки}}{\text{Непрацюючі кредити}}$	Відображає, наскільки ФП готовий до можливих втрат, пов'язаних з NPL.

Додаток М

Показники ринкової структури

Показник	Формула / Сутність	Економічна інтерпретація
Коефіцієнт концентрації (CR_n)	Сукупна частка активів (CR_3, CR_5, CR_{10}) найбільших n ФП на ринку.	Показує, яка частина ринку контролюється кількома найбільшими гравцями. Високий CR_n вказує на монополістичну структуру.
Індекс Герфіндаля-Гіршмана (HHI)	$HHI = \sum_{i=1}^{N} (S_i)^2$ (де S_i – частка *i*-го ФП). Чим вище HHI (понад 1800), тим вища концентрація і нижча конкуренція [28].	Сума квадратів ринкових часток усіх ФП на ринку.

Додаток Н

Показники поведінки та впливу конкуренції (ефективність)

Показник	Сутність	Економічна інтерпретація
Коефіцієнт Панзара-Росса (P−R)	Вимірює, як зміна витрат ФП впливає на їхній сукупний дохід. Значення P-R, близьке до 1, свідчить про досконалу конкуренцію; значення, близьке до 0 або негативне, – про монополію чи олігополію [6].	Використовується для тестування структурної гіпотези конкуренції.
Індекс Герфіндаля-Гіршмана (HHI)	Надмірно великий спред може бути наслідком відсутності цінової конкуренції, що дозволяє ФП встановлювати високу маржу, незважаючи на потенційно низькі операційні витрати (якщо NIM високий, а CIR низький – це ознака ринкової влади).	

Додаток П

3.3. Дорожня карта реалізації

2025
Відкритий банкінг

2025
Недержавні пенсійні фонди (НПФ)

2026
Сек'юритизація активів

Відкритий банкінг	Недержавні пенсійні фонди (НПФ)	Сек'юритизація активів
Відповідальний: НБУ, Мінцифри	Відповідальний: НКЦПФР, Мінсоцполітики	Відповідальний: НБУ, Мінекономіки
Очікувані ефекти: зростання конкуренції, нові послуги	Очікувані ефекти: «Довгі гроші», пейсійна стабільність	Очікувані ефекти: Доступ МСП до фінансування
Кіберризики	Слабкий захист вкладників	Слабкий полит Інвесторів

Короткі висновки

- Координація реформ
- Кроки до стабільності та інклюзії
- Довіра через залучення бізнесу та громадян